

Motion till riksdagen 2021/22:4723

av **Per Bolund m.fl. (MP)**

med anledning av prop. 2021/22:100 2022 års ekonomiska vårproposition

---

Innehållsförteckning

Förslag till riksdagsbeslut	5
Inledning	5
3. Åtgärder mot konsekvenser av krig och pandemi	7
Ett effektivt krisstöd som värnar klimatmålen	7
Bryt beroendet av fossila bränslen	8
Riktade stöd till landsbygden och jordbruket	8
Ett krisstöd som värnar dem med minst marginaler	9
Ett ordnat mottagande och en stark välfärd och rättsstat	9
Ge dem som flytt från Ukraina möjligheter till ett bra liv i Sverige	10
Stötta kulturens återstart	10
Åtgärder mot konsekvenser av krig och pandemi – tabell	10
4. Det ekonomiska läget	11
Framtiden	15
Andra mått på välfärd	16
Utvecklingen av utsläpp av växthusgaser	18
5. En grön ekonomi	19
En cirkulär ekonomi inom naturens ramar	20

Intensifiera arbetet med att skapa en cirkulär ekonomi	20
Näringsliv och företagande	20
En grön industriell revolution	21
Utbildning och vidareutbildning centralt för klimatomställningen.	21
Uppmuntra och stärk företagandet	22
Socialt ansvarsfullt företagande	23
Utökade gröna kreditgarantier	23
Digitalisering som når alla	23
Ett konkurrenskraftigt näringsliv	24
Jordbruk, skogsbruk, vattenbruk och fiske	24
Inför ett jordbrukaravdrag	25
Öka stödet till jordbrukets omställning	25
Arbetsmarknad	26
Främja arbetsintegrerande företag	26
Fler jobb till funktionsnedsatta	27
Skatter	27
Ett skattesystem som ställer om Sverige	28
Ett skattesystem för hela Sverige	28
Avskaffa funkisskatten	28
Beredskapsskatt	29
6. Klimatet, miljön och naturen	29
Klimat	29
Offentlig konsumtion	29
Sänk utsläppen från svensk konsumtion utomlands	30
Satsas mer på naturbaserade klimatåtgärder	30
Storsatsning för industrins omställning	30
Klimatanpassning	30
Energi	31
Stötta kommunerna i energiomställningen	31

Energieffektivisera Sverige	32
Storsatsa på solenergi	32
Storsatsa på vätgas	32
Transporter	33
Fossilfria transporter i hela landet	33
Lättare att cykla och åka kollektivt	33
Satsa på järnvägen och sjöfarten	34
Flygets utsläpp ska minska	34
Planera samhället hållbart	34
Miljö och biologisk mångfald	34
Skydd av värdefulla skogar och fjällskog	35
Ett förstärkt arbete för marina miljöer och vatten	35
Alla djur har ett egenvärde och ska bemötas med respekt	36
7. Ett samhälle där alla människor får växa	37
Jämställdhet	37
Fördubbla antalet pappamånader	37
Höj lönerna i kvinnodominerade välfärdsyrken	38
Satsa på kvinnors arbetsmiljö	38
Krafttag mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersförtryck	38
Kultur	39
Medier och demokrati	40
Idrott	40
Landsbygderna	41
Ge landsbygderna förutsättningar att bli motorn i klimatomställningen	41
Öka Sveriges och EU:s självförsörjning	41
Lika rätt, antidiskriminering, nationella minoriteter	42
Återbördande av samiska kvarlevor och offergåvor	42
Stärk HBTQI-personers rättigheter	43
8. En stark och trygg välfärd	43

Folkhälsa och sjukvård	43
Förbättra sjukförsäkringen	43
Tänderna är en del av kroppen	44
Förstärk förlossningsvården	44
Inför en folkhälsolag	44
Bättre samordning mellan BVC och socialtjänst	44
Utrota barnfattigdomen	45
Ge ökade resurser till vårdkompetensrådet	45
Skola och utbildning	45
Nej till vinstutdelande aktiebolag i skolan	45
Ett fritt och rättvist skolval	45
En bättre skola för alla	46
Jämlikhetsmiljarder till förskolan	46
Bättre ekonomi för studenter	46
Livslångt lärande	46
Bostad	47
Bygg mer bostäder för fler människor	47
Ett tryggt hem	47
Minska klimatpåverkan från byggsektorn	47
Rättssäkerhet och trygghet	48
Rätt polis på rätt plats	48
Insatser för barn i riskzonen för kriminalitet	48
Mer stöd till brottsoffer	48
Pension	49
Mer jämställda pensioner	49
Hållbara pensioner	49
9. En fredlig och rättvis omvärld	49
Fred och säkerhet	50
Det militära försvaret	51

Satsa på det civila försvaret	51
Inför en civiltjänstgöring	51
Beredskap	51
Global utveckling och rättvisa	52
Mer pengar till biståndet	52
Migration och integration	52
Höj dagersättningen för asylsökande	53
Ge dem som flytt från Ukraina möjligheter till ett bra liv i Sverige	53

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen godkänner förslaget till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken, avsnitten 5–9.

Inledning

Vi lever i en orolig tid. Efter år av coronapandemi som orsakat sjukdom, död och ekonomisk kris i världen kom Putins invasionskrig i Ukraina. Detta och pandemins fortsatta framfart gör att omvärldsläget och dess påverkan på ekonomin är fortsatt stor och framtiden mycket osäkert.

Vi befinner oss i ett klimatnödläge. Då krävs en kraftfull klimatpolitik för att Sverige och världen ska klara den omställning som är helt nödvändig. Sverige är ett av de länder som har störst utsläpp av växthusgaser per person och år. Negativa effekter av klimatförändringar och förlust av biologisk mångfald är två parallella kriser som är starkt sammankopplade, och som har en tydlig koppling till mänsklig aktivitet. Det krävs omgående och samordnade insatser på alla politiska nivåer för att motverka negativa konsekvenser av dessa förändringar på jordens ekosystem och på mänskligheten. Utsläppen måste snabbt minska och på sikt försvinna helt. IPCC understryker i sin senaste rapport att vi måste vidta omedelbara och genomgripande åtgärder för att ha en chans att nå målet om en maximalt 1,5 graders uppvärmning. Vi

vill att Sverige skärper klimatmålen för att nå nettonollutsläpp 2035 och vi har en plan för hur det ska gå till.

Under vår tid i regering har vi revolutionerat svensk klimatpolitik. Vi har satt som mål att bli världens första fossilfria välfärdsland. Men vi behöver göra mer. De riktigt stora utsläppsminskningarna, som tar oss till Parisavtalets mål, ligger ännu framför oss.

Att ta oss dit kommer att kräva enorma investeringar på områden som utbyggnad av förnybar energi, hållbara transporter och energieffektivisering av industrin och bostäder i stor skala. För att klara detta vill vi satsa 100 miljarder kronor per år i tio år på en investeringsbudget för omställningen. Kostnaderna för att inte göra något är betydligt större än att göra investeringarna nu. Till exempel kostade översvämningarna i Tyskland förra året nästan 400 miljarder kronor, och bränderna i Kalifornien beräknas ha kostat över 1460 miljarder kronor - mer än en svensk statsbudget. Och då är inte det ofantliga mänskliga lidandet inräknat.

För att kunna bekämpa klimatförändringarna måste vi också satsa på välfärden. Ett nytt grönt samhälle lämnar ingen utanför - ett rättvist samhällsbygge är en förutsättning för ett hållbart samhälle. Vi dras med en svår underfinansiering av välfärden sedan länge och pandemin både förvärrade och fördjupade den krisen. Sjukvårdspersonal flyr ohållbara arbetsvillkor och en växande befolkning ger ökade kostnader för barn, unga och äldre. Vi måste få fler att stanna i välfärdsyrkena. Det är bra både för att stärka sjukvård och välfärd, men det är också en jämställdhetsfråga. De flesta som jobbar inom vården är kvinnor. Det är på tiden att deras löner och arbetsförhållanden blir bättre. Men jämställdhetsarbetet måste intensifieras också när det gäller det ojämna uttaget av föräldraförsäkringen och att vi ska förpassa mäns våld mot kvinnor till historien.

Trygghet är avgörande för att kunna bygga ett starkt samhälle och ge individen frihet. Skolan är det viktigaste verktyg vi har för att ge alla en god chans att lyckas i livet. En bra skola föder drömmar, hopp och framtidstro. Skolan ska ge alla barn förutsättningar att nå sin fulla potential. När var sjunde elev inte klarar grundskolan kan inte en del av skolans pengar gå till vinster i aktiebolag. Därför vill vi i Miljöpartiet inte att vinstutdelande aktiebolag ska få driva skola.

När skola och samhälle misslyckas förlorar vi människor till kriminalitet. De som kunde blivit välmående, kreativa medborgare som bidrar till samhället, riskerar istället att bli våldsutövare i den illegala ekonomin där många dör alltför unga. Ingen vill att det ska bli så.

Miljöpartiet tycker vi ska satsa mer på polis och rättsväsende. Vi vet ofta vad som behöver göras, men vi har länge prioriterat ned de åtgärder som långsiktigt verkligen

fungerar mot kriminalitet. Brottslighet kan bekämpas i tidiga år med en bra skola och sociala insatser, eller senare med poliser, rättegångar och fängelsestraff. Båda behövs, men det första är både billigare, mer effektivt och har en chans att sätta stopp för brottslighet en gång för alla.

Sverige är bara en liten del av världen men vi har enorma möjligheter att hjälpa världen att göra samma omställning som vi. Det gör vi genom att visa internationell solidaritet genom samarbete och gemensam utveckling. Vårt svenska utvecklingssamarbete är i världsklass och bidrar till minskad fattigdom, ökad jämställdhet för kvinnor och flickor världen över, stärkt demokrati, intensivt arbete för mänskliga rättigheter och stora satsningar på klimat och biologisk mångfald. Den feministiska utrikes- och utvecklingspolitiken ska ligga fast och vi ska ha minst en procent av BNI som bistånd som ett golv, inte ett tak. Världen ser enorma bakslag i arbetet mot svält och utvecklingen mot de globala hållbarhetsmålen går snarare bakåt än framåt. Då behövs mer internationellt samarbete, inte mindre.

3. Åtgärder mot konsekvenser av krig och pandemi

Det har varit en ovanlig tid i finanspolitiken där stödåtgärder för att hantera covid-19-pandemin och nu konsekvenserna av kriget i Ukraina, har avlöst varandra. Regeringen har vidtagit omfattande åtgärder för att stötta hushållen när priserna på bränsle och el snabbt stigit. Att tillfälligt lindra de kraftiga ekonomiska konsekvenserna i en svår och osäker tid är något som vi i Miljöpartiet sympatiserar med och ställer oss bakom.

Samtidigt är vi kritiska till hur regeringen utformat flera av de stöd som aviserats och genomförts. När bränsle och el ökar i pris är det viktigt att stödåtgärder riktas till de som drabbas mest, värnar dem som lever nära sina ekonomiska marginaler och inte försämrar våra möjligheter att nå våra klimatmål. Vi är övertygade om att det är möjligt att tillgodose dessa intressen, men ser att regeringen systematiskt inte gjort det i sin krispolitik. Därför har vi kontinuerligt bemött regeringens åtgärder med motförslag som vi anser bättre svarar på de behov som oväntat uppstått av den senaste tidens händelser. Dessa presenteras i tabellen nedan, som visar hur Miljöpartiet vill utforma krisstödet.

Ett effektivt krisstöd som värnar klimatmålen

Regeringen har tagit initiativ till en skattesänkning för att sänka priset på bensin och diesel med 1 krona och 30 öre vid pump. Det finns människor i Sverige som är helt beroende av att ta bilen långa sträckor till arbetet. Skattesänkningen på bränslen gynnar

dock inte i första hand dessa människor. Istället har den allra största delen av de minskade utgifterna för bränslen gått till relativt rika personer i de stora och medelstora städernas ytterkanter. Dessa personer har typiskt sett möjlighet att åka mindre bil till förmån för kollektivtrafik och cykel och har dessutom i genomsnitt större ekonomiska marginaler.

Att hålla priset på utsläpp högt är en hörnsten i den svenska klimatpolitiken. Regeringen har utan hänsyn till klimatet sänkt priset på bränsle, istället för att rikta stöd till de grupper som drabbas hårt när priserna stiger. Konsekvensen är att stödåtgärderna som regeringen genomfört är otillräckliga för dem som behöver dem och onödiga för många som inte behöver dem. Det är varken bra klimatpolitik eller bra krispolitik.

Arbetet med naturens resiliens och anpassning till klimatförändringarna behöver fortsätta, trots att vi befinner oss i ett ekonomiskt utmanande läge. Därför avsätter vi pengar till klimatanpassning och återinför den satsning på att skydda skog som ströks ur budgetpropositionen för 2022 av M, KD och SD.

Bryt beroendet av fossila bränslen

Rysslands invasion av Ukraina har med förkrossande tydlighet visat att energipolitiken och säkerhetspolitiken är tätt sammanvävda. Vi vill att Sverige ska vara helt oberoende av rysk olja, fossilgas och uran och att EU slutar importera dessa bränslen för att sluta finansiera Putins krigskassa. Detta kräver både kortsiktiga och långsiktiga åtgärder. Samtidigt som vi vidtar krisåtgärderna behöver vi intensifiera omställningen av våra transport- och energisystem.

För att Europa ska kunna sluta importera rysk olja och gas, måste vi vara solidariska. Ett sätt Sverige kan bidra på är att producera mer el, så vi kan exportera mer till europeiska länder som i sin tur kan avstå rysk import. Vi vill införa en lokal elbonus för förnybar elproduktion som ger kommunerna reda pengar för att upprätthålla och utöka sin produktion av förnybar el. För att minska vårt energiberoende vill vi återföra de medel som avsattes till att energieffektivisera flerbostadshus i budgetpropositionen för 2022. Även hushållen kan bidra och vi vill därför utöka det gröna avdraget så att det inkluderar åtgärder för energieffektivisering och byte till mer klimatsmarta uppvärmningskällor.

Riktade stöd till landsbygden och jordbruket

Landsbygden drabbas hårt av ökade el- och bränslepriser då man i regel behöver köra längre och bor både större och utanför fjärrvärmenäten. För att underlätta livet på

landsbygden har vi därför föreslagit ett engångsbidrag till alla boende i stödområde 1, 2 och 3 och en utökning av den generella sänkning av inkomstskatten som vi i regering införde för stödområde 1 och 2. Ett snabbt sätt att bli kvitt beroendet av bränslen är att byta till elbil.

För att ge landsbygden ytterligare incitament att göra detta byte vill vi höja elbilsbonusen med 10 000 kr i stödområde 1, 2 och 3, införa en skrotningspremie och avsätta medel till att bygga 100 000 nya laddpunkter för elbilar. Även kollektivtrafiken drabbas av högre priser och vi vill därför avsätta ett stöd till den för att undvika prisökningar. Jordbruket är en nyckelsektor i omställningen, men tyvärr också känslig för ekonomiska chocker. Istället för att sänka skatten på bränsle som regeringen föreslagit vill vi införa ett generellt jordbrukaravdrag, ett djur- och vallstöd och ett utökat Norrlandsstöd.

Ett krisstöd som värnar dem med minst marginaler

En annan grupp som drabbas hårt när priserna stiger är de som redan lever med små marginaler. Här återfinns bland annat många ensamstående föräldrar och deras barn, pensionärer, studenter och människor som erhåller sjuk- och aktivitetsersättning. Dessa vill vi särskilt värna i de krisåtgärder vi föreslår. De som har lägre inkomster lägger större andel av sin inkomst på mat. En tillfällig sänkning av matmomsen är därför ett bra sätt att skapa lite mer andrum i privatekonomin. Många pensionärer lever med mycket små marginaler. Garantitillägget kommer först till hösten, men kostnaderna för många pensionärer skenar redan nu. Vi vill därför brygga perioden fram tills dess med ett motsvarande stöd, som betalas ut på samma grunder och med samma belopp som garantitillägget kommer göra.

Ett ordnat mottagande och en stark välfärd och rättsstat

Migrationsverket bedömer att ett stort antal flyktingar från Ukraina kommer komma till Sverige under 2022. För att bättre hantera situationen ökar vi förvaltningsanslaget till Arbetsförmedlingen och höjer dagersättningen för alla asylsökande. Rättsstaten och välfärden måste upprätthålla en god kvalitet. I sviterna av covid-19-pandemin kämpar både polisen och sjukvården med stor belastning. Vi avsätter därför 500 miljoner kronor till polisen för att rätt polis ska vara på rätt plats. Lönerna i många kvinnodominerade vårdyrken är alltför låga sett till en mycket pressad arbetsmiljö, varför det sker en flykt av exempelvis sjuksköterskor därifrån. Detta måste få ett slut. Vi avsätter därför en miljard kronor till att dra igång en lönesatsning på sjukvården.

Ge dem som flytt från Ukraina möjligheter till ett bra liv i Sverige

Miljöpartiet vill att de ukrainare som omfattas av massflyktsdirektivet och har fått tillfälligt uppehållstillstånd ska omfattas av samma regler som asylsökande som beviljas uppehållstillstånd. De ska ha rätt till boende i en kommun och till etableringsinsatser såsom etableringsersättning, svenskundervisning och hjälp med att hitta ett arbete och utbildning. De ska också ha samma rätt till vård.

Stötta kulturens återstart

Vi förstärker arbetet med kulturens återhämtning för att fria aktörer och kulturskapare runt om i landet ska ges goda förutsättningar att komma igång och utveckla sin verksamhet samt stärkas framåt. Vi gör en extra satsning på barn- och ungas kultur. Under coronapandemin har barn gått miste om viktiga kulturupplevelser och många har halkat ur kulturskolan. Vi stärker därför kulturskolestödet och skapande skola för 2022 för att möjliggöra extra insatser för barns skapande och kulturupplevelser med 100 miljoner kronor till kulturskolan och 100 miljoner kronor till skapande skola. Vi stärker fristadssystemet med 100 miljoner kronor för att fler hotade journalister, konstnärer och författare ska kunna verka fritt i Sverige.

Åtgärder mot konsekvenser av krig och pandemi – tabell

Minska beroendet av fossil energi, miljö	Anslag, miljoner kr
Lokal elbonus till kommuner	575
Stöd till ökad klimatanpassning	1 200
Program för energieffektivisering av flerbostadshus	1 565
Skrotningspremie	40
Höjd elbilsbonus i landsbygd	50
Hyber-avdrag	40
Utökat grönt avdrag för energieffektivisering	500
Utbyggnad av laddinfrastruktur	150
Skydd av skog	2 005
Lindra konsekvenser för svenska hushåll och företag	
Engångsbidrag stödområde 1, 2 och 3	4 200
Sänkt skatt stödområde 1 och 2	3 200
Halverad moms på livsmedel under 6 månader	8 000

Halverad moms på restaurang under 6 månader	160
Stöd till kollektivtrafiken	5 000
Småföretagarstöd	300
Jordbruksavdrag	1000
Djur- och vallstöd	1 500
Utökat Norrlandsstöd	100
Höjt bostadstillägg för pensionärer och personer med SoAE	400
Höjt studiestöd och extra utbetalning i juli	1 600
Tidigarelagt garantitillägg	2 400
Stöd till kulturens återstart m.m.	400
Välfärd, trygghet och flyktingmottagande	
Lönesatsning inom kvinnodominerade yrken	1 000
Satsning på polisen för att fylla civila vakanser	500
Ökat förvaltningsanslag Arbetsförmedlingen	50
Höjd dagersättning för asylsökande	720
Fristäder för konstnärer	100
Förlängd etableringsersättning för nyanlända invandrare	600
Summa	37 355

4. Det ekonomiska läget

Världspolitiken och världsekonomin präglas av Putins oprovocerade anfällskrig mot Ukraina. Den ryska invasionen är en humanitär katastrof och har lett till tusentals döda och tvingat miljontals på flykt. Migrationsverket räknar i sin senaste prognos med att med att 80000 ukrainska flyktingar kommer att komma till Sverige under 2022. Vi ska ta vårt ansvar och välkomna de som är på flykt från krig och förstörelse och göra vad vi kan för att stötta Ukrainas kamp mot den ryska invasionen.

Det har sällan varit så tydligt att energipolitik också är säkerhetspolitik. Under vintern satte Ryssland press på de europeiska ekonomierna och hushållen genom att minska gasleverenserna till Europa och därigenom kraftigt öka priserna på el och energi. Ryssland är en stor exportör av fossila bränslen till Europa. Den ryska ekonomin är uppbyggd kring export av fossila bränslen och det är intäkterna från den fossila ekonomin som göder Putins krigskassa. Ryssland är också inblandade i byggandet och

driften av flera europeiska kärnkraftverk och har levererat uran till flera svenska kärnkraft. Sedan den ryska invasionen av Ukraina har priserna på diesel och bensin stigit kraftigt. Trots de hårda sanktionerna från EU och USA så fortsätter de stora inköpen av fossila bränslen från Ryssland, framför allt gällande gasen. Även från Sverige flödar miljontals kronor in i den ryska krigsmaskinen varje dag.

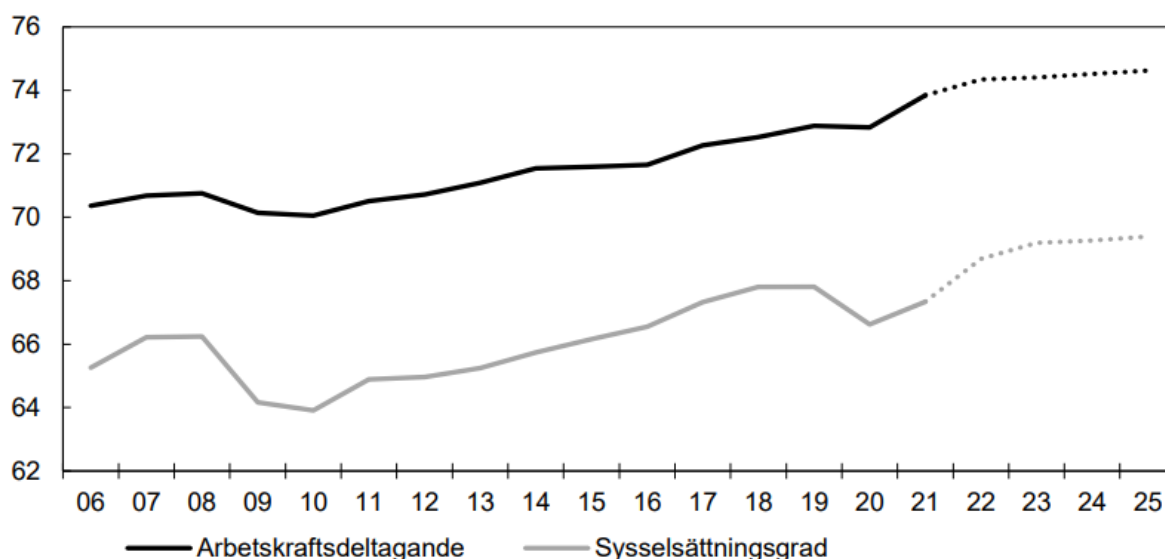
Miljöpartiet har varit drivande i att försöka stoppa den svenska importen av rysk fossil energi som finansierar det ryska krigsmaskineriet. De andra riksdagspartierna, med undantag av Vänsterpartiet, valde dock i det första skedet att inte ställa sig bakom vårt initiativ om att stoppa importen av ryska fossila bränslen. Sent omsider har flera av de andra partierna nu svängt och anslutit sig till vår hållning.

Generellt sett har Sveriges ekonomiska återhämtning efter pandemin varit snabb och sysselsättningsgraden är nu högre än vad den var innan pandemin. Arbetslösheten fortsätter sjunka men beräknas vara något högre än innan pandemin. Utvecklingen väntas mattas av något de kommande åren och det ekonomiska läget är osäkert. Den faktor som främst bidrar till osäkerheten är Rysslands krig i Ukraina men även pandemin och åtgärder mot den i omvärlden samt utbudsrelaterade störningar som bidrar till osäkerheten.

Diagrammet nedan visar sysselsättningsgrad och arbetskraftsdeltagande så som presenterat i regeringens vårproposition. Diagrammet bygger på data från SCB och regeringens egna beräkningar.

Utfall 2006–2021, prognos 2022–2025

Procent av befolkningen, 15–74 år

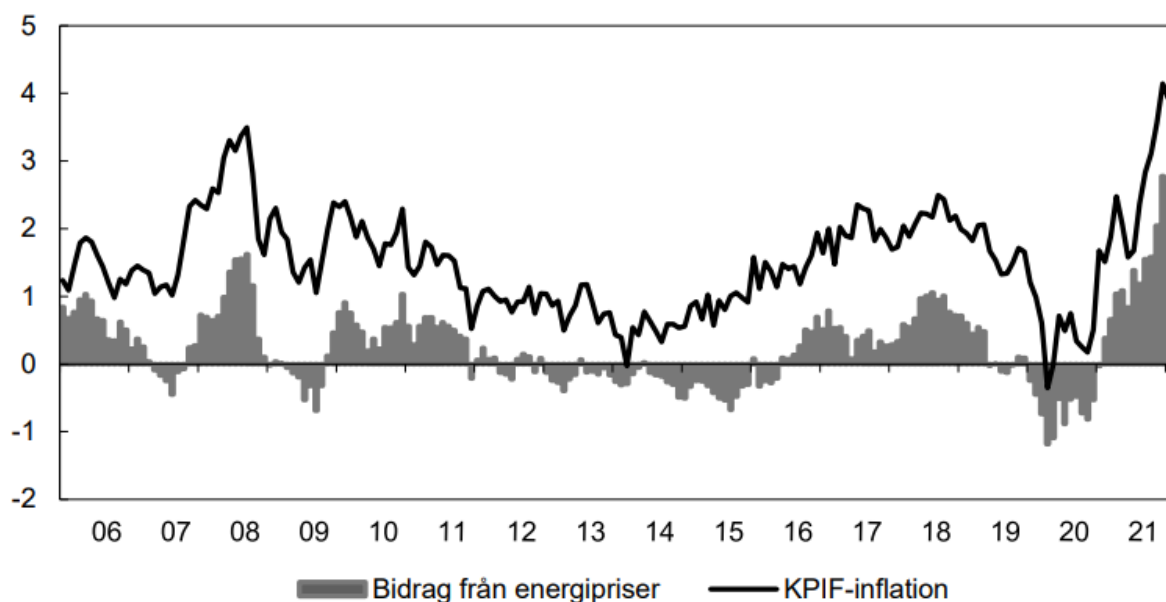
Källa: Vårpropositionen 2022

Rysslands invasion av Ukraina och de höga energipriserna som det ryska agerandet medfört har bidragit till att inflationen i Sverige och många andra delar av världen nu ökar kraftigt. Utöver höga priser på energi har inflationen drivits på av problem på

utbudssidan av ekonomin då den ekonomiska återhämtningen gått fortare än många räknat med vilket lett till flaskhalsar när företag och leverantörer inte hunnit med att skala upp sina verksamheter tillräckligt fort. Det ger fortsatt stora globala fraktproblem med ökade kostnader som följd. Detta innebär att de prisökningar som vi ser just nu är importerade och en följd av händelser i omvärlden. Riksbanken höjde i förra veckan reporäntan till 0,25 procent och signalerat att ytterligare höjningar är att vänta under året. Den reala räntan beräknas dock även framöver vara mycket låg.

Diagrammet nedan visar KPIF-inflation och bidraget från energipriser så som det presenterats i regeringens vårproposition. Diagrammet bygger på data från SCB och regeringens egna beräkningar.

Årlig procentuell förändring respektive procentenheter

Anm.: KPIF är konsumentprisindex med fast bostadsränta. Bidrag från energipriser är beräknat som den årliga procentuella förändringen i energipriserna multiplicerat med energiprisernas vikt i KPIF.

Källa: Vårpropositionen 2022

Trots omfattande finanspolitiska åtgärder under de senaste två åren är statskulden fortsatt låg. Med anledning av pandemin lade den rödgröna regeringen under 2020 och 2021 hela 20 extra ändringsbudgetar på riksdagens bord. Regeringen beräknade i budgetpropositionen för 2022 att stödåtgärderna och stimulanserna i ordinarie budgetar och extra ändringsbudgetar under den här perioden summerar till nästan 400 miljarder kronor. Den aktiva finanspolitiken under pandemin spelade en avgörande roll för att skydda människors försörjning och för att möjliggöra en grön ekonomisk återstart. Stora statliga tillskott till regionerna gav sjukvården bättre förutsättningar att bekämpa sjukdom och rädda liv.

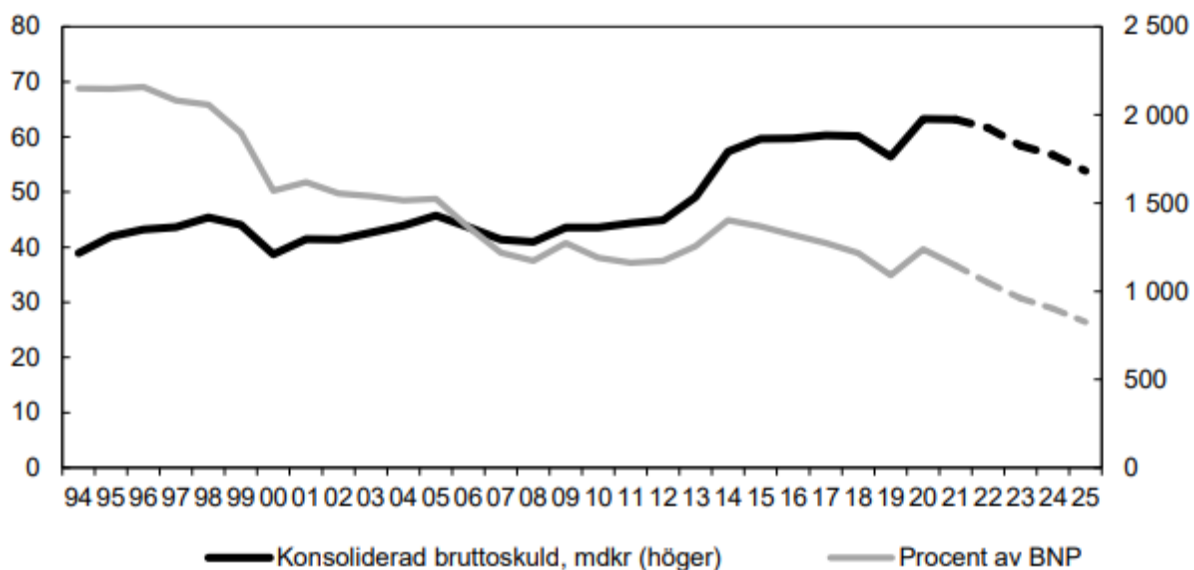
Trots stödåtgärderna och stimulanserna under de senaste två åren beräknas skuldkvoten för offentlig sektor redan i år bli lägre än vad den var innan pandemin. Den svenska statsskulden är låg i ett internationellt perspektiv och vi har nu en unik möjlighet att göra avgörande investeringar för att bygga det gröna folkhemmet.

Nedan visas utvecklingen av offentlig sektors konsoliderade bruttoskuld så som den presenterats i regeringens vårproposition. Grafen bygger på siffror från Statistiska Centralbyrån och regeringens egna beräkningar. Även en internationell jämförelse kan ses nedan.

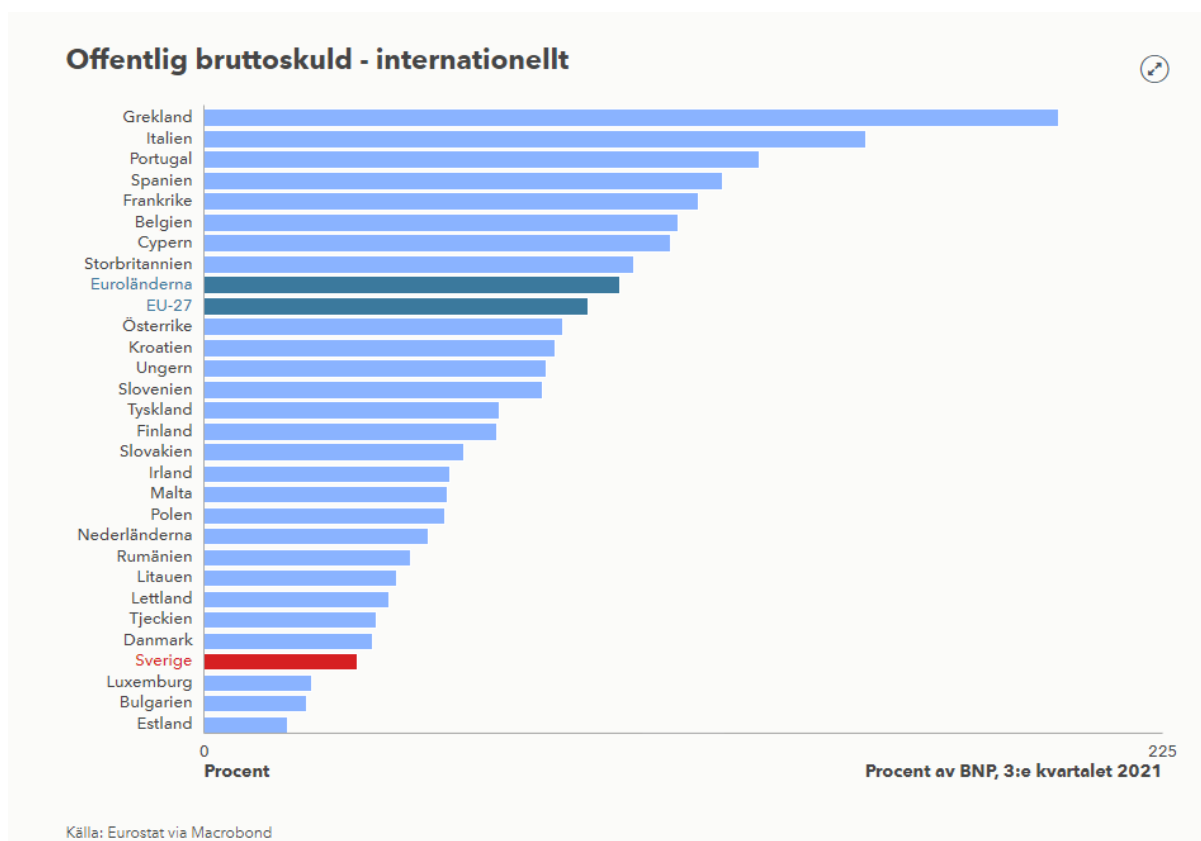
Utfall 1994–2021, prognos 2022–2025

Procent av BNP

Miljarder kronor

Källa: Vårpsositionen 2022

Källa: Ekonomifakta

Framtiden

För att klara klimatkrisen behövs det stora investeringar i framtidens teknologier och lösningar. Vi som samhälle behöver kraftsamla för att tackla den alltmer akuta klimatkrisen. En kraftig och snabb utbyggnad av förnybar energi är också det bästa vi kan göra för att så snabbt som möjligt bryta vårt beroende av rysk fossil energi. Samtidigt finns det bland kommuner och regioner ett stort behov av att investera i sådant som lokaler, personal och deras arbetsmiljö. Den fråga vi står inför är om vi ska ta oss an dessa utmaningar här och nu eller skjuta över en mycket större nota på framtiden i form av en skenande klimatkras, välfärdsarbetare som blir sjukskrivna på grund av en ohållbar arbetsmiljö och barn som inte klarar av skolan. För Miljöpartiet är det självklara svaret att vi måste ta oss an detta nu. **Därför krävs det en reformering av det finanspolitiska ramverket.**

Vi befinner oss i ett mycket gynnsamt läge för att genomföra stora investeringar i den gröna omställningen och skjuta till mer resurser till välfärden. Sveriges finanspolitiska ramverk framstår i en internationell jämförelse som mycket stramt – trots att Sveriges statsskuld i ett internationellt perspektiv är mycket låg. Nu höjs fler och fler röster – från forskare, ekonomer och fackföreningar – för att utnyttja det goda

finansiella läge vi befinner oss i för att storsatsa på att investera oss ur klimatkrisen och satsa på välfärden.

Det nuvarande finanspolitiska ramverket är i dagens läge en zombie. Det är i praktiken dött men de andra partierna försöker med en läpparnas beklännelse få det att verka levande. Vi ser i riksdagen hur partier som säger sig stå bakom ramverket lägger ofinansierade förslag på utgiftsökningar och inte följer den praxis som tidigare funnits gällande en sammanhållen budgetprocess. Det krävs ett rejält omtag kring finanspolitiken för att undvika en situation där vi i praktiken står utan ett ramverk.

Översynen av det finanspolitiska ramverket bör därför tidigareläggas och regelverket måste klimatanpassas. Ett reformerat ramverk ska ge utrymme för en grön statlig investeringsbudget på 100 miljarder kronor per år under en tioårsperiod. Det nuvarande mycket strama överskottsmålet bör ersättas med ett balansmål för att ge utrymme åt välbehövliga välfärdssatsningar. Det skulle stärka svensk ekonomi på såväl kort som lång sikt.

Andra mått på välfärd

Vårpropositionen innehåller sedan 2017, efter initiativ av Miljöpartiet i dåvarande regering, ett avsnitt med flera olika välståndsmått för att ge en bredare bild av den ekonomiska utvecklingen. Det traditionella fokuset på bruttonationalprodukt missar många delar av den ekonomiska utvecklingen som är viktiga att mäta och utvärdera. Det är exempelvis viktigt att den ekonomiska politiken även tar klimat, miljö, hälsa och hur resurser fördelas i beaktande. Vi vill fortsätta utveckla och förbättra välståndsmåtten för att se till att den ekonomiska politiken har ett brett perspektiv och även beaktar sådant som inte fångas av de ekonomiska mått som traditionellt använts för att beskriva den ekonomiska utvecklingen. Det är viktigt för att se till att den ekonomiska utvecklingen blir mer rättvis och mer hållbar. Välståndsmåtten som presenterades i regeringens vårproposition kan ses nedan.

Indikator	Utveckling jmf. med senaste mätillfälle	Period som förändring avser	Beskrivning
Ekonomiska			
BNP per capita	Ökning	2020–2021	Det samlade värdet av alla varor och tjänster som produceras i Sverige per person i befolkningen.
Sysselsättningsgrad	Ökning	2020–2021	Andel av befolkningen 15–74 år som har ett arbete.
Arbetslöshet	Ökning	2020–2021	Andel arbetslösa i arbetskraften 15–74 år.
Hushållens skuldsättning	Ökning respektive minskning	2020–2021	Hushållssektorns låneskulder i procent av disponibel inkomst och av hushållens finansiella tillgångar.
Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld	Minskning	2020–2021	Den konsoliderade statsskulden och kommunsektorns skulder på kapitalmarknaden, minus AP-fondernas innehav av statsobligationer. Kallas också för Maastrichtskulden.
Miljömässiga			
Luftkvalitet	Minskning	2019–2020	Halter av kvävedioxid (NO ₂) och små partiklar (PM _{2,5}) i gatumiljö (årsmedelvärden).
Vattenkvalitet	Ej uppdaterad	2010–2016 – 2016–2021 ¹	Andelen ytvattenförekomster med hög eller god ekologisk status enligt EU:s ramdirektiv för vatten.
Rödlisteindex	Ej uppdaterad	2010–2015 – 2015–2020 ¹	Förändringen i olika artgruppers livskraft, anger hur stor andel av artgruppen som förväntas finnas kvar inom den närmsta framtiden.
Kemikaliebelastning	Otydlig utveckling	2017–2019	Förekomst av miljögifterna PCB, DDE, dioxiner och PBDE i modersmjölk samt PFOS, PFOA och långkedjiga PFAS i blod. ²

Källa: Vårpropositionen 2022

Indikator	Utveckling jmf. med senaste mättilfälle	Period som förändring avser	Beskrivning
Utsläpp av växthusgaser	Minskning	2019–2020	Sveriges territoriella utsläpp av växthusgaser (koldioxid, metan, dikväveoxid och fluorerade gaser).
Sociala			
Låg ekonomisk standard	Minskning	2019–2020	Andel av befolkningen med ekonomisk standard lägre än 60 procent av medianinkomsten.
Självskattad allmän hälsa	Oförändrad	2019–2020	Andel i befolkningen 16 år och äldre som på frågan "Hur tycker du din hälsa är i allmänhet?" svarat "mycket bra" eller "bra".
Utbildningsnivå	Ökning	2019–2020	Högsta avklarade utbildning för befolkningen i åldern 16–74 år.
Mellanmänsklig tillit	Oförändrad	2019–2020	I vilken grad tillfrågade uppfattar att andra människor går att lita på. Mäts genom frågan "Enligt din mening, i vilken utsträckning går det att lita på människor i allmänhet?". En svarsiffra över 7 på en skala 0–10 anses utgöra hög tillit.
Nöjd med livet	Oförändrad	2019–2020	Mäter subjektivt välbefinnande med frågan "Hur nöjd är du på det hela taget med det liv du lever?". Andelen avser de som svarat "ganska nöjd" eller "mycket nöjd".
Hushållens kontantmarginal	Oförändrad	2019–2020	Andel i befolkningen, 16 år och äldre, som svarat nej på frågan "Skulle du/ditt hushåll inom en månad klara av att betala en oväntad utgift på 12 000 kronor utan att låna eller be om hjälp?".

Anm.: Respektive indikator använder den senast tillgängliga statistiken. Mer ingående beskrivningar och definitioner av indikatorerna redovisas nedan.

¹ Avser förändring mellan två genomsnitt av mätningar som pågått under längre perioder.

² PCB är en typ av industrikemikalier. DDE är en nedbrytningsprodukt av insektsgiftet DDT. Dioxiner bildas bl.a. vid tillverkning av kemikalier som innehåller klor samt vid förbränningsprocesser. PBDE är en grupp av bromerade flamskyddsmedel. PFOS, PFOA och långkedjiga PFAS är högfluorerade ämnen.

Källor: Statistiska centralbyrån, Naturvårdsverket, SOM-institutet, VattenInformationsSystem Sverige, Sveriges lantbruksuniversitet, Livsmedelsverket.

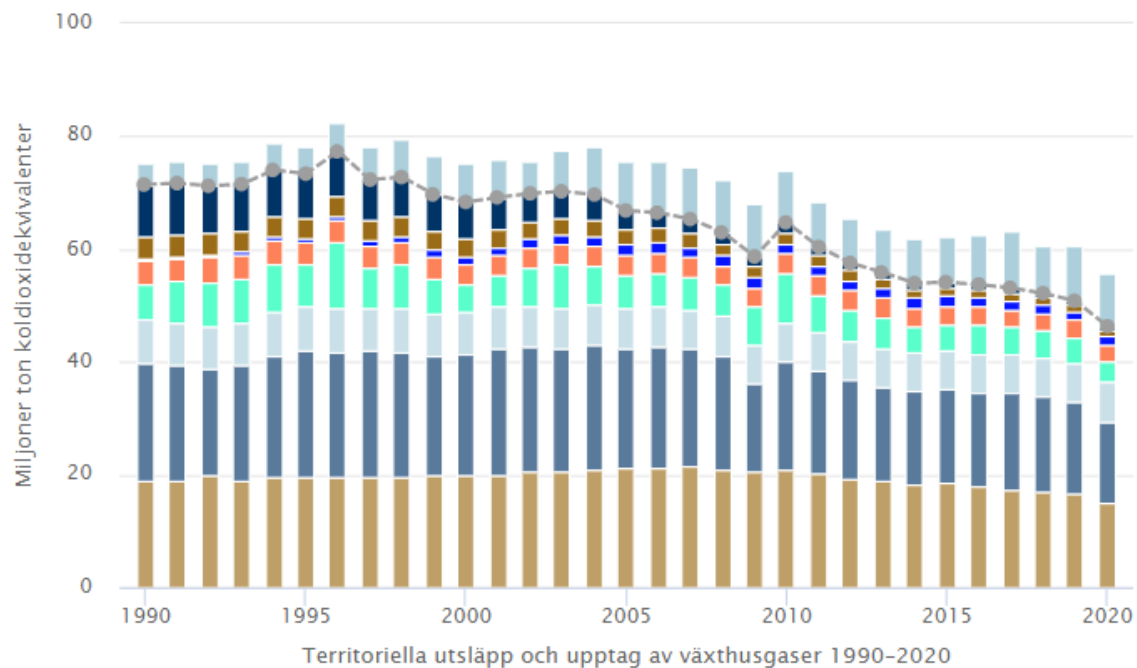
Källa: Vårpropositionen 2022

Många av indikatorerna rör sig i en positiv riktning. För de sociala och miljömässiga indikatorerna gäller utvecklingen för det mesta perioden 2019 till 2020 och inkluderar därmed perioden då pandemin inleddes.

Utvecklingen av utsläpp av växthusgaser

Nedan kan vi också mer specifikt se utvecklingen av utsläpp av växthusgaser. Det är tydligt att trenden är nedåtgående. Under vår tid i regering, 2014-2021, tog vi stora steg framåt inom klimatpolitiken och vi befinner oss nu i ett läge där Sverige både har en skyldighet men också en möjlighet att kraftigt accelerera omställningen och bygga det gröna folkhemmet. Det Klimatpolitiska rådet konstaterar i sin rapport till regeringen att större utsläppsminskningar krävs i Sverige, men att klimatomställningen har nått en ny mognad. Miljöpartiet anser att för att Sverige ska ta sin del av ansvaret för att vi globalt sett ska leva upp till målen i Parisavtalet. Utsläppsmålen måste därför skärpas och

utsläppen av växthusgaser måste minska i en betydligt snabbare takt än idag. Baserat på den senaste forskningen från IPCC vill vi skärpa de svenska klimatmålen så att Sverige ska ha ett mål om noll nettoutsläpp av växthusgaser redan 2035. Det är nödvändigt för att Sverige ska ta sin del av ansvaret för den globala klimatomställningen.

Källa: Naturvårdsverket

5. En grön ekonomi

Med ekonomisk politik väljer vi vilket samhälle vi skapar. Vi vill ha en ekonomi som är till för människor och som agerar inom socialt och ekologiskt hållbara ramar. Vi ser att det finns bättre mått för välfärd och utveckling än bruttonationalprodukten, BNP. Vi vill prova nya ekonomiska modeller och nya skattebaser som stödjer en ekonomi inom naturens ramar.

Vad som är bra för människors hälsa, livskvalitet och vår gemensamma miljö ska få styra samhällets utveckling och ekonomin. Det är dessa värden som ska vara styrande för den ekonomiska politiken. Världen ska vara klimatneutral senast år 2050 och Miljöpartiets politik i Sverige, EU och världen spelar stor roll för att nå det målet. Ekonomiska styrmedel är avgörande för att vi ska klara klimatkrisen och hejda miljöförstörelsen. Den som förorenar ska betala. Det som är bra ska vara billigt, det som är dåligt ska vara dyrt och det som är riktigt dåligt ska förbjudas. Vi vill gynna den

cirkulära ekonomin och ge företag incitament och regleringar som underlättar en hållbar förändring.

Välfärden är i dag underfinansierad och vi behöver stärka den genom en förbättring av kommunernas och regionernas ekonomi. Plånbokens storlek ska aldrig avgöra din tillgång till vård eller skola. Sverige ligger i topp när länders jämställdhet rankas men vi har fortfarande långt kvar att gå. Utbildning och arbete ökar kvinnors trygghet och frihet under hela livet. Miljöpartiets politik ska stärka och snabba på utvecklingen mot ett jämställt samhälle. Coronapandemin har påverkat Sveriges ekonomi och för många har det blivit svårare att skaffa och behålla ett jobb. Unga och nyanlända, särskilt kvinnor, är mest utsatta. Den som förlorat sitt arbete eller har svårt att komma in på arbetsmarknaden ska ha möjlighet att lära sig ett nytt yrke i en bransch där man är efterfrågad och behövd.

I vårt samhälle i dag finns många människor som söker jobb utan att få något, samtidigt som andra jobbar så mycket att de inte orkar ett helt arbetsliv. Att lösa den balansen är en viktig uppgift för politiken. Miljöpartiet förespråkar en kortare arbetsvecka och ökad möjlighet till flexibilitet i form av distansarbete och digitala möten för de jobb eller arbetsuppgifter där det är möjligt. I pandemins kölvatten är dessa lösningar för ett hållbart arbetsliv mer aktuella än någonsin.

En cirkulär ekonomi inom naturens ramar

Vi vill att de verkliga kostnaderna för att utvinna råvaror och tillverka produkter ska synas på prislappen. Fossila subventioner och utnyttjande av fattiga människor som arbetskraft har alltför länge tillåtit snedvrida marknaden. Staten måste ta en aktiv roll och garantera investeringar i klimatsmarta lösningar. Miljöpartiet vill investera i företag och industrier som minskar utsläppen, men inte i det som ökar dem.

Intensifiera arbetet med att skapa en cirkulär ekonomi

Vår ekonomi orsakar en betydande miljö- och klimatpåverkan genom de produkter vi konsumerar. Det behövs mer regleringar för att produkter ska gå att återanvända och återvinna. Ansvar för att ställa om till en ekonomi inom planetens gränser ska inte bara ligga på individen. Produkters miljö- och klimatpåverkan ska tydligt reflekteras i priset, så att det blir lätt och billigt att göra rätt.

Näringsliv och företagande

Sverige behöver en mångfald av stora och små företag som skapar möjlighet till försörjning, arbetstillfällen och bidrar till livskvalitet och utveckling. Vi vill ge fler

företag möjlighet att verka, växa och utvecklas. Svenska företag har inlett klimatomställningen – framtidens hållbara näringsliv har redan börjat ta form. Vi vill uppmuntra, stötta och mana på denna utveckling. Våra svenska företag är avgörande för Sveriges klimatarbete och konkurrenskraft. Klimatomställning, automatisering, den fortsatta digitaliseringen och utvecklingen av artificiell intelligens är möjligheter och utmaningar som staten måste hjälpa såväl företag som arbetstagare med.

En grön industriell revolution

Det pågår en grön industriell revolution i Sverige. Den grundar sig i näringslivets investeringar för att ställa om sina processer från fossilberoende till fossilfria processer och produkter. Samtidigt gör Rysslands invasion av Ukraina, osäkerheten i omvärlden, stigande inflation och räntor att den ekonomiska politiken behöver bidra till att trygga och stärka näringslivets investeringar och slå vakt om goda villkor för företagande såväl i industrin som i tjänstesektorn.

Miljöpartiet har varit starkt bidragande till att skapa förutsättningar för den gröna industrirevolutionen. Vi har stärkt näringslivets investeringar genom industrikivet och klimatkivet, vi har stimulerat näringslivet att ta fram färdplaner för fossilfrihet genom Fossilfritt Sverige och det senaste tillskottet av verktyg är de statliga gröna kreditgarantierna. Under 2022 finns 50 miljarder kronor i garantiram och det ökar till 80 miljarder kronor 2024. Nu börjar dessa användas för att genomföra industriinvesteringar som syftar till att nå Sveriges miljömål och det klimatpolitiska ramverket. Detta är inte bara bra för att minska utsläppen, det stärker även näringslivets konkurrenskraft och bidrar till fler arbetstillfällen och framgångsrika företag. Det utvecklar och tryggar arbetstillfällen i industrin med högt kunskapsinnehåll.

Den gröna industrirevolutionen kräver mycket kapital. För att stärka industrins konkurrenskraft ytterligare vill vi se mer stimulanser för att exempelvis energieffektivisera industrins processer och öka de kapitalintensiva gröna investeringarna. S-regeringen har tillsammans med vänster- och högeroppositionen visat sig ointresserade av att stärka de statliga miljöanslagen. Det saknas resurser på en rad områden och sämre blir det när både höger- och vänsterpartier väljer att minska investeringarna för miljö- och klimat i sina budgetförslag. Inom näringslivet är det tvärtom, där finns det i dag en insikt om att den gröna omställningen av samhället är nödvändig och att gröna investeringar kommer att löna sig.

Utbildning och vidareutbildning centralt för klimatomställningen.

En bred studie som Svenskt Näringsliv genomfört hos branschorganisationerna visar att utbildning och vidareutbildning är centralt för att möta de kompetensbehov som den

gröna industrirevolutionen skapar. Studien visar att tre av fyra branscher bedömer att kompetensbrist riskerar att hindra klimatomställningen samt att insatser krävs för att anställda ska ha rätt kompetens och för att rätt kompetens ska kunna rekryteras.

Omställningen mot en koldioxidfri industri och en elektrifiering inom transportsektorn skapar nya kompetens- och utbildningsbehov för företagen. Kompetens behövs för att bygga vätgasanläggningar, installera solceller, vindkraftverk och laddinfrastruktur för elbilar. Det behövs experter på batteriteknik och elkraftsingenjörer. Industrin behöver processoperatörer, mekaniker och elektriker med nya kunskaper.

Klimatomställningen ställer höga krav på en välfungerande kompetensförsörjning, men kompetensbristen i näringslivet är sedan länge utbredd. Vart femte rekryteringsförsök i de svenska företagen misslyckas, ofta på grund av att det inte finns kandidater med rätt kompetens. Sju av tio företag har svårt att hitta rätt kompetens när de anställer, och bara inom installationsbranschen behöver företagen anställa 28 000 fler installatörer. Det behövs ett brett perspektiv på klimatomställning och kompetensförsörjning.

För att svenska företag ska ha möjlighet att driva klimatomställningen är det avgörande att utbildningsutbudet i gymnasieskolan, på yrkesinriktad utbildning inom komvux och i högskolan underlättar näringslivets kompetensförsörjning och att arbetsmarknadens behov i högre grad styr kursutbudet. Det behövs en nationell strategi för kompetensförsörjningen inom naturvetenskap, teknik, ingenjörskap och matematik (STEM). Därtill behövs insatser för att ytterligare stimulera forskning, samverkan och utveckling.

Uppmuntra och stärk företagandet

Det är viktigt att slå vakt om den kreativitet och det ansvarstagande som finns bland entreprenörer, uppfinnare och företag, och att bejaka finansaktörers vilja till att investera i hållbara företag. I Sverige har näringslivsklimatet förbättrats under de senaste decennierna. Miljöpartiet har tillsammans med andra partier från både höger och vänster genomfört förändringar som syftat till att göra det enklare att starta, driva och kapitalisera företag. Att frigöra kraften hos entreprenörer och näringslivet ger en skjuts till den gröna omställningen, till digitaliseringen och till en växande tjänstesektor som skapar nya jobb.

Utbildning och vidareutbildning är inte bara centralt för klimatomställningen. I tjänstesektorn vill vi stimulera fler arbetsgivare att investera i personalens kunskap. Digitalisering och AI genomsyrar såväl privat näringsliv som offentlig sektor och kräver nya kunskaper. Personalutbildning är ett av de bästa sätten för företag att anpassa sig till förändringar i omvärlden. Personalens antal och sammansättning ändras inte för att efterfrågan förändras och därför är personalutbildning centralt för

omställningsförmågan. Utbildning på företagen har inte minst fördelen att kunskapen kan komma till nytta direkt.

Med Sveriges nya modell för omställning kommer många att kunna omskola sig och byta yrkesinriktning. Det är mycket positivt. Vi vill därutöver möjliggöra för företagen att i högre grad än i dag erbjuda kompetensutveckling till sina medarbetare, genom ett skatteavdrag för utbildningskostnaden.

Socialt ansvarsfullt företagande

Klyftorna mellan människor får inte bli för stora. Vi vill jämna ut klyftorna mellan människor men utan att minska viljan till risktagande och företagande. Det går att skapa ett samhälle som både präglas av jämlikhet och av ett gynnsamt företagsklimat. Idag har vi hundratusentals inskrivna som arbetslösa på Arbetsförmedlingen samtidigt som efterfrågan på kompetens är hög, både inom både servicesektorn och industri. Att rusta människor som saknar anställning till ett nytt jobb genom utbildning är därför en effektiv väg att minska klyftorna.

Samhället behöver ge människor fler chanser. Vi vill skapa fler incitament för arbetsgivare som tar ett stort socialt ansvar genom att anställa personer som står långt bort från arbetsmarknaden eller som av andra skäl behöver en ny chans. För att minska rekryteringen till kriminella gäng och hålla personer som suttit i fängelse borta från kriminalitet vill vi belöna arbetsgivare som anställer personer som behöver en ny chans med lägre beskattning. Samtidigt ska arbetslösa som får försörjningsstöd stå till arbetsmarknadens förfogande om de kan jobba.

Utökade gröna kreditgarantier

Omställningen kräver att företag kan utforska och investera i nya affärsområden och innovationer. För att kunna göra det behöver politiken göra det tydligt åt vilket håll vi är på väg och se till att risken är begränsad för företagen. Att gå i borgen för hållbara investeringar genom gröna kreditgarantier är ett effektivt sätt för staten att göra detta på. Miljöpartiet tog i regering initiativ till de gröna kreditgarantierna. Nu vill vi utöka dem genom att utöka ramen och sänka den lägre gränsen för investeringarna.

Digitalisering som når alla

Den digitala infrastrukturen är idag en helt integrerad del av vår infrastruktur. För många företag är det helt avgörande att ha tillgång till snabb internetuppkoppling. Därför behöver det finnas för alla oavsett om man vill starta ett företag i Bjuv, Borlänge eller Bastuträsk. Bredband ska finnas och hålla god hastighet i hela landet. Där

nuvarande strategier och politik är otillräckliga behöver ytterligare åtgärder vidtas. De framsteg som görs inom artificiell intelligens ska komma företagen till gagn.

Ett konkurrenskraftigt näringsliv

Det ska vara lätt att starta företag och anställa sina första medarbetare. Vi vill därför permanenta den utökning av växa-stödet som gjorts under pandemin, så att småföretagare får en tillfälligt nedsatt arbetsgivaravgift för att anställa sina två första medarbetare. Det behöver bli enklare att starta och driva företag. Sverige ligger bra till internationellt vad gäller förutsättningarna att driva företag, men vi ska sikta på den absoluta världstoppen. Klimatomställningen kommer att skapa hundratusentals nya jobb, varav många fortfarande är okända. För att möta den efterfrågan på kompetens som uppstår vill vi utöka satsningen på kompetensförsörjning för nya gröna jobb som gjordes i budgetpropositionen för 2022.

Jordbruk, skogsbruk, vattenbruk och fiske

Jordbruket, skogsbruket, vattenbruket och fisket är mycket viktiga näringar i Sverige. De behövs för att på ett hållbart sätt försörja oss med livsmedel, material och energi. De näringarna är också viktiga för omställningen till en fossilfri ekonomi.

Miljöpartiet förespråkar att skogsvårdslagen revideras. Ekosystemet i skogen har utarmats och den biologiska mångfalden är i kris. Runt tusen rödlistade arter som lever i skogen är hotade. Skogen förväntas leverera råvara till såväl byggnadsmaterial som pappersmassa, biobränsle och produkter som ersätter oljebaserad råvara. I takt med att klimatet förändras ökar behovet av att anpassa skogsbruket till nya förutsättningar, och att det utformas så att skogen blir en omfattande kolsänka. Alla befintliga skogar med höga naturvärden måste bevaras och skyddas. Naturen måste sätta ramarna för nyttjandet av skogen.

Skogsbruket behöver bli mer hållbart och moderna, naturnära metoder måste fasas in. Cirkulära affärsmodeller som ökar resurshushållningen måste öka i omfattning. Det behövs ökade satsningar på naturnära brukningsmetoder, som ökad rådgivning och ett omställningsstöd för de skogsbrukare som vill börja tillämpa mer naturnära brukningsmetoder.

En cirkulär bioekonomistrategi där resurser från gröna näringen kan ersätta fossila råvaror måste också inriktas på mer hushållning med skogens begränsade resurser och mer långlivade produkter från skogen. Genom att hushålla med resurserna, minska användningen av kortlivade produkter som papper och öka återvinning och återbruk kommer skogsbruket kunna bedrivas

hållbart med ett ökat skydd av biologisk mångfald, klimatanpassning av skogarna och ökad kolinlagring.

Fisket måste bli ekosystembaserat. Trålgränsen för fisket måste i enlighet med riksdagens tillkännagivande till regeringen flyttas ut till 12 nautiska mil.

EU:s jordbrukspolitik påverkar förutsättningen för alla lantbrukare. Miljöpartiet anser att Sverige fullt ut måste arbeta för att öka klimat- och miljöåtgärder i enlighet med farm to fork-strategin, samt anpassa den strategiska planen så att stödet ökar till fler miljöåtgärder och till små lantbrukare. Sverige bör driva på för att pyralider förbjuds i EU, eftersom rester av de persistenta bekämpningsmedlen sprids via foder till gödsel och allvarligt riskerar att förstöra odlingar av trädgårdsväxter.

Inför ett jordbrukaravdrag

Jordbruket spelar en viktig roll i omställningen genom att bidra till lokal matproduktion, biologisk mångfald och klimatlösningar. Jordbruket befinner sig sedan länge i ett pressat läge där nedläggningar av jordbruk fortsätter vara ett stort problem. Jordbruket behöver därför stöd under en överskådlig framtid. Vi vill införa ett stöd till alla jordbrukare. Ett stöd som inte är en subvention av fossila bränslen. Jordbruket måste bli fossilfritt och självförsörjningen av insatsmedel till jordbruket måste öka. Det handlar bland annat om drivmedel, gödsel och foder. Jordbrukspolitiken har under lång tid varit inriktad på storleksrationalisering. För att få ett mer regenerativt jordbruk, ökad självförsörjningsgrad och mindre sårbarhet måste stödet också riktas till små jordbruk och fäbodbruk. Omställningen i enlighet med farm to fork-strategin förutsätter ökade satsningar på ekologiskt lantbruk.

Jordbruket har en nyckelroll för att nå miljömålen för kulturlandskapet. Särskilt artrika är naturbetesmarkerna så dessa måste öka. Skyddet av åkermarken mot exploatering måste öka. En bekämpningsmedelsskatt som är differentierad utifrån farlighet bör införas, en sådan skatt kommer att styra både mot minskad användning och mot att bättre preparat används.

Öka stödet till jordbrukets omställning

En betydande del av Sveriges totala klimatutsläpp kommer från jordbruket.

Jordbrukssektorn behöver egna klimatmål. Förbrukningen av fossila bränslen är en betydande källa till utsläpp, liksom användning och produktion av konstgödsel. För att ställa om jordbruket behöver energin i maskiner och transporter komma från biobränslen, vätgas och el. Miljöpartiet införde i regering en klimatpremie för lastbilar och jordbruksmaskiner. För att uppmuntra till jordbrukets omställning vill vi höja

graden av medfinansiering till maximalt 50 % av inköpspriset. En biopremie bör införas som subventionerar omställningen till fossilfria drivmedel inom lantbruket.

Arbetsmarknad

Vi ser nu en återhämtning på arbetsmarknaden efter pandemin. Nya jobb växer fram och många människor kommer tillbaka i arbete. Såväl sysselsättningsgrad som arbetskraftsdeltagande är högre nu än före pandemin, och arbetslösheten har minskat. Samtidigt ligger långtidsarbetslösheten kvar på höga nivåer och det finns en tydlig risk att den kommer att bita sig fast där. Det är angeläget att vi utnyttjar alla de verktyg vi vet fungerar för att förhindra en sådan utveckling.

Det måste till ett betydligt mer aktivt arbete för de som står långt ifrån arbetsmarknaden, framförallt utlandsfödda kvinnor. Här är extratjänsterna ett bra verktyg som låg inne i vårt budgetförslag i höstas, men föll när Moderaternas, Kristdemokraternas och Sverigedemokraternas förslag gick igenom istället. Det måste också finnas en möjlighet att kombinera SFI och arbete, eller SFI och yrkesutbildning, för de som skulle behöva det.

I vårt samhälle i dag finns många människor som söker jobb utan att få något, samtidigt som andra jobbar så mycket att de inte orkar ett helt arbetsliv. Att lösa den balansen är en viktig uppgift för politiken. Miljöpartiet förespråkar en kortare arbetsvecka och ökad möjlighet till flexibilitet i form av distansarbete och digitala möten för de jobb eller arbetsuppgifter där det är möjligt. I pandemins kölvatten är dessa lösningar för ett hållbart arbetsliv med fler arbetstillfällen mer aktuella än någonsin.

Miljöpartiet anser att etableringsprocessen i högre utsträckning måste anpassas till individens förmågor och behov. Asylsökande är ingen homogen grupp, utan kommer med olika förutsättningar och erfarenheter. Vi tycker att staten måste ta ett större ansvar för etableringsprocessen och göra den mer individanpassad. Den som kan ska redan dag ett erbjudas ett snabbspår till ett yrke i linje med sin förmåga. Den som däremot är i behov av vård eller av andra skäl har en lång väg tillbaka till yrkeslivet måste erbjudas en sammanhållen och anpassad etableringsprocess. Det innebär att etableringsprogrammet, liksom statens ekonomiska ansvar, ska kunna omfatta fyra år. På så och sätt ökar möjligheterna till etablering för alla grupper.

Främja arbetsintegrerande företag

Arbetsintegrerande sociala företag spelar en viktig roll i det arbetet genom att skapa jobbtillfällen för grupper som annars har svårt att få tillträde till arbetsmarknaden. Deras

potential är idag underutnyttjad, och Miljöpartiet anser att regeringen bör upprätta en handlingsplan för att främja dessa företag och bättre ta tillvara deras kompetens och möjlighet att bidra till att motverka långtidsarbetslösheten.

Fler jobb till funktionsnedsatta

Vi vill se till att fler med funktionsnedsättningar kommer in på den reguljära arbetsmarknaden. Här finns en outnyttjad potential i många människors kompetens. Regioner och kommuner måste gå före och visa vägen för näringslivet. Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan ska få i uppdrag att ge ett förbättrat och fördjupat stöd till personer med olika grad av funktionsnedsättning för att komma ut på arbetsmarknaden. Här ingår även en snabbare och bättre tillgång till arbetshjälpmedel. Ingen ska behöva vara arbetslös för att rätt hjälpmedel inte kommer användaren till del.

Skatter

Med skattepolitiken kan vi styra mot det samhälle vi vill ha. Många av de miljöproblem vi ser i världen idag beror på så kallade negativa externaliteter. Problem som uppstår till följd av vår konsumtion men vars kostnad för vårt samhälle inte är inräknad i det pris vi betalar.

Om det vi konsumerar som är dåligt för miljö, klimat och människa fick bära sina faktiska kostnader genom skatter hade konsumtionen av dessa minskat kraftigt för länge sedan. Vi vill ha ett skattesystem som fasar ut allt som är dåligt för miljön, men behåller en stabil skattebas för att finansiera vår gemensamma välfärd och samhällsservice. Det som är bra ska ha låg skatt eller subventioneras, det som är dåligt ska ha hög skatt. Det som är riktigt dåligt ska vara förbjudet. Skattesystemet måste ha som mål att uppnå långsiktig hållbarhet.

Det ska inte enbart vara individens ansvar att ha rätt kunskaper och ha råd att fatta hållbara beslut om sin konsumtion. Ofta är de hållbara alternativen dyrare för konsumenten och långt ifrån alla har råd att prioritera hållbarhet. Så kan vi inte ha det. Skattesystemet ska bidra till att priset för olika alternativ sänder en tydlig signal om vad som är hållbart och i vilken riktning vi är på väg. Det går att göra. Tack vare system som bonus malus och elbilspremien ökar andelen elbilar i nybilsförsäljningen lavinartat. Varje körd kilometer med en elbil är ett utsläpp som aldrig sker, men ännu bättre resurseffektivitet är det att resa tillsammans eller med cykel. Vi vill införa mer skattepolitik som styr om mot hållbarhet och låga utsläpp. Under de senaste tio åren har vi lagt grunden för många sådana system, såsom gröna skatter och cirkulära skattereduktioner. Dessa system vill vi utöka.

Ett skattesystem som ställer om Sverige

Vår ekonomi behöver bli mer cirkulär och skatter är ett av våra viktigaste verktyg för att ta oss dit. I budgetpropositionen för 2022 föreslog vi ett så kallat hyberavdrag för att främja reparationer och uthyrning av personliga tillgångar. För att främja återvinning av material vill vi införa en skatt på uttag av jungfruliga material samt utökade skatter på avfall, till exempel för byggsektorn.

Vi behöver satsa på ett elnät som kan möta våra framtida behov av förnybar elproduktion och lagring. I framtidens elnät behöver flexibilitet och lagring spela betydligt större roll än idag. Vi vill tillsätta en utredning om hur skattesystemet kan användas för att underlätta den utvecklingen. Skattesystemet ska även underlätta för ökad produktion av förnybar el.

Ett skattesystem för hela Sverige

Under vår tid i regering genomförde vi en skattesänkning för alla boende i glesbygd. Vi vill utvidga denna skattesänkning till 4000 kronor per person och år för personer boende i stödområde 1 och 2. Vi vill att kommuner och regioner ska få en lokal elbonus för att satsa på förnybar elproduktion. Landsbygden ska ha skattemässiga fördelar för att ställa om transportsektorn.

De ekonomiska klyftorna i Sverige har ökat under flera decennier. Den utvecklingen vill vi stoppa och skattesystemet spelar här en nyckelroll. Miljöpartiet vill att den som tjänar mer och äger mer också ska betala mer i skatt. Vi vill utreda en skattemodell där tillgångar slås samman och kan beskattas progressivt, en så kallad boxmodell och att grundavdraget ska höjas.

Under lång tid har löneinkomster beskattats progressivt, medan det på kapitalinkomster inte varit någon progressivitet alls. Effekten blir att klyftorna drar iväg mer och mer, både mellan olika grupper i samhället och mellan könen. Miljöpartiet vill se en större progressivitet också i kapitalskatterna.

Avskaffa funkisskatten

När Moderaterna, Kristdemokraternas och Sverigedemokraternas budgetalternativ i riksdagen vann gehör togs skillnaden i beskattning mellan inkomster på arbete och sjuk- och aktivitetsersättning, den så kallade funkisskatten, bort. Samtidigt infördes dock ett jobbskatteavdrag som inte innefattade funktionsnedsatta. Det innebär att den så kallade funkisskatten ändå finns kvar. Miljöpartiet har sedan länge drivit att skillnad i skatt inte

ska bero på omständigheter du själv har svårt att påverka, utan utgå från hur mycket du tjänar. Vi vill ta bort den orättvisa skattekyftan som nu uppstått igen.

Beredskapsskatt

I breda överenskommelser rustar vi nu upp Sveriges militära och civila försvar. För att inte det ska gå ut över de helt nödvändiga satsningar som måste göras på såväl klimat, miljö och välfärdsområdet så vill vi införa en beredskapsskatt som betalar den upprustning som nu i snabb takt ska genomföras.

6. Klimatet, miljön och naturen

Klimat

Klimatet är vår tids ödesfråga. Arbetet med klimatomställningen måste genomsyra alla delar av samhället, ekonomin och alla branscher, i staden och på landsbygden. Sverige har sedan 2017 ett nationellt mål om att nettonollutsläpp till 2045 och ser ut att bli först i världen med ett mål om minskade utsläpp från konsumtion.

Detta är bra. Men inte bra nog. Vi måste därför öka takten i klimatomställningen. Kostnaderna för klimatnödlägets katastrofala konsekvenser är oöverblickbara. Det är många gånger billigare att bedriva en kraftfull klimatpolitik idag än att vänta och istället tvingas betala för anpassningen av våra samhällen till exempelvis vanligt återkommande extremväder. Om vi gör det på rätt sätt kan vi på köpet få vi en mängd nya jobb, en mer levande landsbygd och stärkt konkurrenskraft för Sverige. Allt detta talar för att investera stort i den gröna omställningen.

Offentlig konsumtion

Offentlig sektor ska gå före i omställningen och Sverige bör anta ett mål om att offentlig sektors totala växthusgasutsläpp, inklusive de konsumtionsbaserade, ska nå nära nollutsläpp senast år 2030.

Lagen om offentlig upphandling (LOU) behöver uppdateras med att all offentlig upphandling skall beakta miljöhänsyn och klimatpåverkan, och med att låg klimatpåverkan och resursanvändning blir styrande faktorer.

Klimatsmart mat ska vara norm i offentlig sektor. Det innebär framför allt ökad andel växtbaserad mat, men också mer säsonganpassad mat, mat som transporteras kortare sträckor

samt att animaliska livsmedel kommer från djur som betar gräs och inte föds upp på sådant som vi människor kan äta.

Sänk utsläppen från svensk konsumtion utomlands

Sverige kommer bli först i världen med ett mål för våra konsumtionsbaserade utsläpp. Ett mål i sig sänker dock inte utsläppen. Då krävs politik. Miljöpartiet vill se ett genomgripande arbete för att minska utsläppen från konsumtion där rättvisa står i centrum. Utsläppen från konsumtion varierar kraftigt mellan olika grupper i samhället. Det är därför rimligt att exempelvis skatter på lyxkonsumtion ökar mest. Alternativen till klimatskadlig konsumtion måste bli mycket billigare, för att inte Sveriges medel- och låginkomsthushåll ska få bära bördan för omställningen.

Satsas mer på naturbaserade klimatåtgärder

Miljö och klimat hänger ihop och det finns flera exempel på åtgärder som bidrar till målpuppfyllnad inom båda dessa områden. Våtmarker som dikats ut läcker stora mängder växthusgaser, men dessa läckage kan enkelt stoppas genom att återvåta dessa landområden. Vi vill därför utöka anslagen till återvåtning av våtmarker. Återvåtning av våtmarker är dessutom en effektiv åtgärd för klimatanpassning.

Storsatsning för industrins omställning

Industrin står för ungefär en tredjedel av Sveriges utsläpp. Under våra sju år i regeringen införde vi stora satsningar på industrins omställning. Detta måste nu fortsätta. Vi vill därför kraftigt öka resurserna hos miljöprövande myndigheter och rättsinstanser för att korta handläggningstiden för industriprojekt och elnätsinvesteringar, men också kraftigt öka stöden till industrins omställning, genom industriklivet, klimatklivet och ett särskilt program för industrins energieffektivisering.

Klimatanpassning

Klimatförändringarna pågår och temperaturen i Sverige har stigit mer än det globala genomsnittet. Miljöpartiet vill att vi gör allt vi kan för att stoppa den globala uppvärmningen vid 1,5 grader, men vi kommer också behöva anpassa oss till att klimatet redan förändrats. Vi vill därför se utökade satsningar på klimatanpassning för att förebygga exempelvis torka, skogsbränder och översvämningar men också för att bättre kunna hantera de effekter som blir av klimatförändringarna.

Energi

Miljöpartiet har sedan vi bildades drivit på för hundra procent förnybar energi. Självklart för klimatets skull men också för att det är avgörande för säkerhetspolitiken. Rysslands invasionskrig i Ukraina har högst påtagligt visat nödvändigheten att komma ifrån beroendet av fossil energi. Nu ser också fler det. Europas beroende av gas och olja från Ryssland måste upphöra och satsningar göras för att snabbare övergå till förnybar energi.

Vi behöver ställa om vårt energisystem och energieffektivisera så att vi använder mindre energi. Vattenkraften ska inte byggas ut mer i Sverige, men det finns stora möjligheter att öka produktionen av både sol- och vindenergi, och då inte minst den havsbaserade vindkraften. Den fossila energin förstör miljön i hela kedjan från utvinning till förbränning. Allt eftersom vi ökar vår förnyelsebara energiproduktion, vill vi fasa ut kärnkraften. Den är dyr, farlig och tar extremt lång tid att bygga ut. Sverige ska varken vara beroende av ryskt uran eller saudisk olja för att klara energiförsörjningen. För att den förnybara energin ska finnas där och när den behövs vill vi satsa på ett kraftigt förbättrat och utbyggt elnät och underlätta för lagring av energi och smartare energianvändning. De landvinningar som görs inom artificiell intelligens och automation behövs för att underlätta omställningen.

Stötta kommunerna i energiomställningen

För att klara bygget av det nya gröna folkhemmet krävs stora mängder energi. Det förnybara är idag det överlägset billigaste och snabbaste sättet att öka vår energiproduktion. I dagsläget är många kommuner dock kritiska till att bygga ut vindkraften lokalt. Under 2021 stoppades 78 procent av alla planerade vindkraftverk av kommunerna. Miljöpartiet vill därför införa en lokal elbonus, där staten betalar kommunerna för deras förnybara elproduktion. Syftet med detta är att kompensera de kommuner som redan idag drar ett större lass än andra för att ge Sverige den el vi behöver för att klara elektrifieringen, men också för att uppmuntra fler kommuner till att också i framtiden säga ja till ny förnybar elproduktion.

På många platser finns det självklart fullt legitima skäl till att motsätta sig bygget av ny vindkraft. Vindkraftsparker lämpar sig inte överallt. Men ofta drivs lokala politiker till att säga nej på grund av att man fruktar högljudda protester från kommunens medborgare eller andra särintressen. Med vår lokala elbonus får kommunen intäkter som kan användas till viktiga insatser lokalt. Detta förslag betalar kommunerna tio miljoner kronor för varje producerad terawattimme förnyelsebar el som redan finns på

plats; och 30 miljoner kronor för varje producerad terawattimme förnyelsebar el för all elproduktion som tillkommer innan 2030. De förslag på kompensation som andra partier lyft tidigare är otillräckliga. Här går vi fram med ett mycket större stöd som skulle kunna förändra acceptansen för vindkraft hos Sveriges kommuner och regioner. Detta skapar förutsättningar för en vindboom och vindkraften kan på så sätt bli en motor för lokal ekonomisk utveckling och välfärd.

Energieffektivisera Sverige

Det snabbaste, billigaste och miljövänligaste sättet att öka tillgången på el är att göra användningen smartare och mer effektiv. En studie visade nyligen att över 800 miljarder kronor kan sparas fram till 2045 genom energieffektiviserande åtgärder i Sverige. Genom energieffektivisering sparar vi både pengar och el som kan användas till annat, exempelvis elektrifiering av transporter och industri.

Miljöpartiet vill genomföra den omfattande energieffektivisering av flerbostadshus som vi avsatte medel till i budgetpropositionen för 2022, men som ströks av Moderaterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna i deras budget. Vi vill återinföra satsningen på energieffektivisering i industrin som också fanns i budgetpropositionen för 2022, det så kallade Energisteget. Hushållen ska också få utökade möjligheter till avdrag för att byta till mer klimatsmarta uppvärmningskällor.

Storsatsa på solenergi

Det pågår en solcellsrevolution i Sverige. Allt fler tak på villor, flerbostadshus och lador får solceller, vilket tydligt visar att människor vill, kan och tjänar på att bidra till omställningen. Det finns dock fortsatt stor potential för solenergi både för att producera el och värma upp våra bostäder och lokaler. Vårt mål är att solenergi går från att vara en marginell till en betydande energikälla i Sverige. Vi vill se en omfattande satsning på solceller och solvärme bland annat genom en utökning av det gröna avdraget.

Storsatsa på vätgas

Vätgas kommer vara ett helt centralt bränsle för samhällets klimatomställning. Jämfört med andra länder, håller dock Sverige på att halka efter i utvecklingen av en vätgasekonomi. Här måste Sverige öka takten. Under vår tid i regering tog vi initiativ till en nationell vätgasstrategi. Det är nu dags att göra verklighet av den. Miljöpartiet föreslår därför bland annat en utredning som ska ta fram nödvändig lagstiftning för att få vätgasekonomin på rull.

Transporter

Transporter orsakar omkring en tredjedel av utsläppen av koldioxid inom Sverige och försämrar luftkvaliteten i städer och längs trafikleder. Vi kan minska behovet av transporter genom att planera samhället smartare. Pandemin har gett en skjuts åt utvecklingen av digitala lösningar och lett till förändringar i människors beteenden. Styrmedel och politiska beslut kan driva på för mer energismarta lösningar och för att hållbar energi används för godstransporter och resor. Vi välkomnar nya tekniska innovationer som kan förändra beteendemönster och vill att lagstiftningen ska ligga i framkant och anpassas till morgondagens transportsystem. Andelen elbilar i nybilsförsäljningen ökar snabbt tack vare politiska reformer som elbilspremien och bonus malus-systemet. Med tät och pålitlig kollektivtrafik och med moderna och säkra cykelbanor ger vi fler möjlighet att avstå från bilen i vardagen. Vi behöver rusta och bygga ut järnvägen i hela landet.

Fossilfria transporter i hela landet

Vårt samhälle är helt beroende av att transportera varor och människor, men ska inte vara beroende av fossila bränslen. Mer transporter behöver därför ske på tåg och till sjöss istället för på väg. Det som behöver transporteras på väg ska drivas av el, vätgas och biobränslen istället för bensin och diesel. Vi vill se nationella planer för utbyggnad av laddinfrastruktur, biogas och vätgas. Vi vill även se förbättrad tillgång till laddinfrastruktur för boende i hyresrätter. Sjöfarten och våra hamnar behöver snabba på resan mot fossilfrihet.

Lättare att cykla och åka kollektivt

Om vi ska nå våra klimat- och miljömål måste vi bli mer transporteffektiva. Elbilar är bättre än fossilbilar, men i många situationer är det bästa alternativet att gå, cykla eller åka kollektivt istället för att åka bil överhuvudtaget. Vi vill sänka taxorna, bygga ut kollektivtrafik med hög kvalitet och stor kapacitet, bland annat genom spårtrafik och bussfiler i fler städer. Då kommer statlig medfinansiering behövas för investeringar och elskatten för elbussar tas bort. Det ska vara billigare att ta sig till jobbet med kollektivtrafik än bil och de senaste åren har priserna i kollektivtrafiken ökat mer än bränslepriserna. De statliga investeringarna i cykelinfrastruktur bör öka. Kollektivtrafikkort ska undantas från förmånsbeskattning. Stadsmiljöavtalen ska förstärkas, för mer och bättre infrastruktur för cykel och kollektivtrafik.

Satsa på järnvägen och sjöfarten

Varustransporter förbrukar mindre energi och skapar mindre utsläpp om de kan transporteras på tåg eller båt. Vi vill därför satsa mer på dessa transportslag. Vi vill snabba på utbyggnaden av nya stambanor för höghastighetståg, bygga bort flaskhalsar och satsa på järnvägen i hela landet. Resurser till underhåll av järnvägen behöver också öka, för att tågen ska gå i tid. En grön hamnstrategi bör tas fram. Sverige behöver nya isbrytare för att klara omställningen och dessa behöver anslagsfinansieras för att hålla nere kostnaderna för transporter till sjöss.

Flygets utsläpp ska minska

Utsläppen från flyget måste minska. För att minska flygets klimatpåverkan krävs en kombination av minskat resande och omställning till förnybara bränslen, elektrobränslen och elflyg för de flygresor som inte kan ersättas på annat sätt. Därför vill vi minska flygresorna, särskilt de längre resorna, som ger mest klimatpåverkan, samt resorna på sträckor där det finns bra järnväg.

Planera samhället hållbart

Många grundläggande aspekter av vårt transportsystem bestäms när vi bygger transportinfrastrukturen, men också våra bostäder och vår samhällsservice. Vi vill att hållbarhet ska inkluderas i mycket större utsträckning när samhället planeras. Där går det att göra en stor insats för att minska behovet av energi och transporter. Låga energibehov och klimatmål ska premieras. Vi vill ge ett särskilt uppdrag till Trafikverket och andra berörda myndigheter att arbeta för ett mer transportsnålt samhälle samt att ta fram en plan för ökad transporteffektivitet.

Miljö och biologisk mångfald

Miljömålen och miljölagstiftningen är viktiga redskap för att säkra en god miljö som kan fortsätta förse oss med livsviktiga ekosystemtjänster. EUs gemensamma politik för klimat och miljö är ett effektivt sätt att i hela EU stärka arbetet med ren luft, rent vatten, biologisk mångfald och klimatomställning i enlighet med gröna given. Vi vill se en skärpt lagstiftning som är anpassad efter den kunskap vi har idag om klimat- och miljökrisens allvar.

Omkring en halv till en miljon av dagens drygt åtta miljoner arter riskerar att utrotas inom några årtionden om inte kraftfulla åtgärder sätts in för att hejda den negativa utvecklingen. Orsakerna är förstörda livsmiljöer, exploatering av arter genom fiske-,

jord- och skogsbruk, klimatförändringar, invasiva arter och miljöföroreningar. Biologisk mångfald och klimat hänger ihop, och den gröna omställningen handlar om förutsättningarna för att fortsatt trygga människors och arters liv på jorden. Forskare talar om att vi är inne i den sjätte massutrotningen. Biologisk mångfald och ekosystemtjänster bevaras genom att ekosystemen restaureras och nyttjas hållbart. Genom att fullt ut implementera existerande globala och regionala miljörelaterade avtal och direktiv, till exempel konventionen för biologisk mångfald, och EU:s direktiv för habitat och havsmiljö, genom att ta bort miljöskadliga subventioner och genom att öka ekonomiska incitament för beteenden med positiv inverkan på ekosystem - kommer vi att uppleva och njuta av att naturen skapar livskvalitet för många människor.

Tack vare allemansrätten och strandskyddet får fler svenskar möjlighet till naturupplevelser, kunskap, förbättrad folkhälsa och livskvalitet. Naturupplevelser blir allt viktigare för den växande besöksnäringen. I den politiska debatten ifrågasätts nu den grundlagsskyddade allemansrätten allt oftare, det är därför viktigt att stärka allemansrätten och öka satsningarna på kunskap om hänsyn och vistelse i naturen, bland annat genom de satsningar på friluftslivets organisationer som lades fram i budgetpropositionen 2022.

Skydd av värdefulla skogar och fjällskog

I budgetpropositionen för 2022 avsattes 2,4 miljarder kronor årligen till skydd och skötsel av värdefull natur. Till det kommer insatser för rådgivning till enskilda skogsägare för att arbeta med aktivt skogsbruk, naturbaserade bruksmetoder, klimatanpassning av skogsbruket i enlighet med skogspropositionen som nu också fastställts av riksdagen. Medlen ströks i det alternativa förslaget till BP22 som röstades fram av Moderaterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna. Skyddet av skog är en angelägen åtgärd för naturvården och vi vill införa satsningen såsom den lades fram i budgetpropositionen för 2022 vilket också i mångt och mycket överensstämmer med aktuella äskanden från Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket.

Mer pengar behöver också satsas på andra åtgärder för värdefull natur, som restaurering och skötsel, pollinatörer och åtgärdsprogram för hotade arter. En nationell plan för biologisk mångfald, motsvarande klimathandlingsplanen, bör tas fram.

Ett förstärkt arbete för marina miljöer och vatten

Hav och klimat är två sidor av samma mynt. Ett friskt levande hav är en förutsättning för att vi ska klara av ett varmare klimat. Kopplingen mellan hav, klimatförändringar och havsförurning behöver inkluderas i arbetet med havsmiljön.

Havsmiljöförvaltningen behöver en få större och tydligare roll i klimatarbetet. Vi måste se hela havet och allt som finns i det. Ekosystembaserad förvaltning ska genomsyra allt havsmiljöarbete och hela havspolitikerna, inklusive fiske. En havsmiljölag, så som miljömålsberedningen lagt förslag om, ska införas och vara utgångspunkt för riksdagens och regeringens havsmiljöarbete.

Miljömålsberedningens förslag om nytt etappmål om skyddade områden bör införas snarast.

Det är viktigt att åtgärdstakten ökar och att vi höjer ambitionerna. Där är åtgärdsprogrammen viktiga verktyg för att nå målen och ändra normerna. Att minska övergödningen är oerhört centralt i havsmiljöarbetet. Vi måste ta ett större grepp om sjöfartens påverkan på havsmiljön och dess ekosystem. Det saknas forskning och kunskap inom flera områden som är väsentliga för att vidta rätt åtgärder för att kunna nå miljömålen Hav i balans samt levande kust och skärgård. Vi vill anslå mer pengar till Havs- och vattenmyndigheten och till länsstyrelserna för att genomföra vattenarbetet, både havsmiljöfrågor, den nationella planen för vatten samt arbete för skydd av dricksvattenresurser.

Skyddet av dricksvattenresurserna måste stärkas. En långsiktig nationell strategi för hantering av vattenresursen måste tas fram och den politiska styrningen av en hållbar vattenförsörjning måste stärkas. Klimatanpassning måste vara en utgångspunkt. Mer samverkan och ökad katastrofberedskap på lokal nivå måste till. Det kommer att krävas både ekonomiska satsningar och förändrade lagar och regler, samt beteendeförändringar. Det behövs bland annat åtgärdspaket och satsningar på att komma åt den samlade och ökande miljöpåverkan på dricksvattnet från en mängd olika föroreningskällor. Arbetet med att reglera blandningar av gifter i miljön, den så kallade cocktaileffekten, måste skyndas på, likaså arbetet med att byta ut farliga kemikalier mot bra alternativ.

Alla djur har ett egenvärde och ska bemötas med respekt

Med nyttjandet av djur följer ett moraliskt ansvar. Fortfarande är djurhållningen, särskilt då det gäller så kallade livsmedelsproducerande djur, en kompromiss mellan ekonomiska intressen och djurens behov, där priset för djuren ofta blir mycket högt. Miljöpartiet anser att de djur som vi människor har ansvar för och föder upp ska få leva ett gott liv. Vi vill förbjuda minkfarmer och utöka arbetet med djurfria forskningsmetoder. Vi vill att burhållning av höns får ett slut och att kycklinguppfödningen går över till mer långsamväxande raser. Bedövning av alla djur före slakt ska vara snabb och smärtfri. Metoder som inte lever upp till detta, till exempel nuvarande elbedövning av slaktkyckling och koldioxidbedövning av grisar och fiskar, ska fasas ut.

Dålig djurhållning skapar allvarliga hälsorisker, i första hand för djur men även för människor. Varje år dör hundratusentals människor av sjukdomar orsakade av bakterier som blivit resistenta mot antibiotika. Missbruk av antibiotika, såsom att antibiotika rutinmässigt används i djuruppfödning i många andra länder, måste stoppas för att minska utvecklingen av antibiotikaresistens.

Genom coronapandemin har en annan stor risk blivit tydlig. Att hålla både vilda och tama djur trångt ihop under stressande förhållanden, tillsammans med många andra arter, innebär stor risk för att olika typer av virus överförs mellan djur och människor.

Varje år drabbas många djur, såväl tama som vilda, av fyrverkerier och smällare. Ibland går det riktigt illa. Hundar som dör av skräck, ston som kastar sitt föl, kor som spränger staket och fläker sig på halt underlag och fåglar som ramlar döda från skyn är bara några exempel. Miljöpartiet anser att endast offentliga fyrverkerier ska förekomma och att hantering av smällare, raketer och fyrverkerier ska förbjudas för privatpersoner.

7. Ett samhälle där alla människor får växa

Jämställdhet

Trots att Sverige är ett av världens mest jämställda länder, har vi fortfarande en lång väg kvar innan vi är ett jämställt land. Miljöpartiet ser att jämställdheten inte kan lösas vid sidan av, utan behöver integreras i alla politikområden.

Fortfarande utsätts kvinnor för mäns våld, har lägre inkomster och är sjukskrivna i högre utsträckning än män. Mellan kvinnor och män skiljer det sig uppskattningsvis 3,6 miljoner kronor i livsinkomst, under ett arbetsliv. Det beror bland annat på att kvinnor har lägre löner och att mansdominerade branscher värderas högre än kvinnodominerade även när hänsyn tas till ansvar och krav. Det beror även på att kvinnor är mer sjukskrivna, får mer ojämlig vård och fortfarande tar ett större ansvar för det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Ojämsälldheten i familjen börjar ofta när första barnet föds och kvinnor tar större delen av föräldraledigheten och ansvaret för barnen. För att komma till rätta med de här skillnaderna krävs insatser på flera områden.

Fördubbla antalet pappamånader

En viktig orsak till ojämsälldhet i samhället är det ojämna uttaget av föräldraförsäkringen. Kvinnor tar ut en övervägande majoritet av föräldraförsäkringen.

Det leder till att kvinnor tar ut fler VAB-dagar, får lägre lön, mindre ekonomisk frihet och sämre pensioner. Om vi någon gång inom en överskådlig framtid ska uppnå ett jämställt samhälle behöver fördelningen av föräldraledigheten förändras snabbare. Därför vill vi se en dubbling av antalet månader som är reserverade åt respektive föräldrar, de s.k. pappamånaderna.

Höj lönerna i kvinnodominerade välfärdsyrken

Arbetsmarknaden är ojämsställd. I många välfärdsyrken, typiskt sett kvinnodominerade, är lönen alltför låg sett till kvalifikationerna. Pandemin innebar en extrem belastning av vårt välfärdssystem och dess svagheter har blivit högst tydliga. Sjuksköterskor, barnmorskor och flera andra yrken flyr vården på grund av ohållbara villkor. Vi tycker att dessa yrkesgrupper förtjänar mer än applåder. Miljöpartiet föreslår därför en riktad lönesatsning över tio år för att komma till rätta med att dessa högkvalificerade kvinnodominerade yrken är underbetalda.

Satsa på kvinnors arbetsmiljö

Ett hållbart arbetsliv i de kvinnodominerade yrkena inom hälso- och sjukvård samt vård- och omsorg är kanske en av våra viktigaste jämställdhetsfrågor. Vi kan inte ha en omsorg och sjukvård som gör personalen sjuk. Det är dags att vi uppvärderar kvinnodominerade yrken genom en systematisk satsning på hållbara villkor och arbetsmiljö för dem som arbetar inom vård- och omsorgsycket. Vi vill att arbetsmiljöverket ska kunna utdöma vite även för en dålig psykosocial arbetsmiljö.

Krafttag mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersförtryck

Krafttag mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersförtryck är oacceptabelt. Samhället behöver göra mer för att förhindra det. Landets kvinnojourer och civilsamhället behöver stabil och långsiktig finansiering. De behöver utökade resurser och möjlighet till mer långsiktig planering. Arbetet mot hedersförtryck ska vara bra och likvärdigt i hela landet. Kvinnor som behöver gömma sig ska få ett starkare skydd. Vi måste vända perspektivet och se till att det är förövaren och inte offret som begränsas. Miljöpartiet vill att kommunerna, i samverkan med regioner och Polismyndigheten, säkerställer att varje kvinna som lämnar en våldsam relation ges en samlad ingång till samhällets stöd – en dörr ut ur våldet. Det ska räcka med en kontakt för att få det stöd som behövs: dokumentation av skador, vittnesmål, personskydd,

skyddat boende, traumabehandling, hjälp med barnens situation och skolgång, samt insatser från socialtjänsten och vården.

Att leva med skyddade personuppgifter ger ofta negativa ekonomiska konsekvenser för de våldsutsatta kvinnorna, med extra kostnader för dubbla boenden, svårighet att hitta ett nytt arbete, nekad sjukpenning m.m. Detta är fullständigt oacceptabelt. Vi behöver ge dessa kvinnor och barn rimliga förutsättningar för en skälig levnadsstandard. Miljöpartiet vill inrätta ett särskilt stöd för personer som lever med skyddade personuppgifter. Dessa särskilda medel kan sökas av individen och användas för de akuta kostnader som uppstår på grund av den skyddade identiteten.

Att olika typer av våld hör ihop är väl belagt. Sambandet mellan våld mot djur och våld mot partner, barn och äldre är fastlagt. Flera Länsstyrelser i landet arbetar med frågan där Länsstyrelsen i Västmanland har kommit längst. Det arbets sättet behöver spridas över landet till alla Länsstyrelser. Det behövs också fler kvinnojourer som kan ta emot djur på sina boenden då den utsatta i ett våldsamt förhållande ofta inte vill lämna våldsutövaren eftersom våld mot djuret, eller hot om våld mot djuret ofta används som utpressning för att den våldsutsatta inte ska våga lämna.

Kultur

Kulturpolitiken ska ha utgångspunkt i den konstnärliga friheten och yttrandefriheten och stimulera en mångfald av kulturella uttryck. Kulturen ska ges förutsättningar, värde och kraft utan att politiken försöker styra dess innehåll eller form. Den fria konsten bryter ny mark och utmanar invanda mönster och föreställningar.

Coronapandemin slog hårt mot kulturen. Politiken behöver samla kraft för att genomföra en storskalig och långsiktig satsning på kulturens återstart. Vi vill bygga tillbaka ett starkare kulturliv som fler har tillgång till – i hela landet.

Kulturskapares ekonomiska och sociala villkor behöver förbättras och upphovsrätten moderniseras. Villkoren för kreativa och kulturella näringar behöver stärkas och kulturens finansiering breddas och stärkas. Miljöpartiet vill införa möjlighet till avdrag för investeringar i och sponsring av kultur. Vi vill genomföra ett kulturarvslyft för att öka tillgängligheten till kulturarvet, både genom upprustning av fysiska miljöer och en satsning på digitaliseringen.

Barns kultur ska särskilt värnas. Vi vill satsa på barns kultur i skolan med bemannade skolbibliotek och estetiska ämnen i alla gymnasieprogram. Statens insatser för kulturskolan och folkbiblioteken ska stärkas.

Medier och demokrati

Den svenska demokratin är stark och livskraftig, men vi får aldrig ta den för given. Vi får aldrig ge upp arbetet för att fler ska engagera sig i demokratin. Fler unga ska få möjlighet att vara med och påverka, därför bör 16-års åldersgräns för rösträtt införas, i ett första steg på prov i svenska kommuner.

Fria medier fyller en oumbärlig funktion i ett demokratiskt samhälle. Alla människor, oavsett var i landet, ska ha tillgång till allsidig nyhetsförmedling av hög kvalitet. Vi vill ytterligare stärka förutsättningarna för oberoende, granskande journalistik och fortsätta bygga bort så kallade vita fläckar, områden med svag journalistisk bevakning. Public service breda uppdrag ska finnas kvar.

Det fria ordet ska värnas, i Sverige och globalt. Miljöpartiet vill se en ny samlad strategi för ökad motståndskraft mot hot och hat, ett bättre rustat rättsväsende och stöd till opinionsbildare, journalister och andra som utsätts. Vi vill ställa större krav på internetplattformar och skärpa straffen när journalister och andra som utövar sin yttrandefrihet utsätts. Arbetet mot antidemokratiska och våldsbejakande aktörer behöver stärkas.

Idrott

Föreningslivet är en bärande samhällskraft. Vi vill förenkla för ideella organisationer så att det blir lätt för människor att ge av sin fritid till det gemensamma. Stöd och villkor för det demokratiska föreningslivet ska vara långsiktiga och tydliga.

Idrotten stärker folkhälsan och ger människor ett socialt sammanhang. Det är särskilt viktigt att barn och unga har rättvisa möjligheter att utöva idrott. Vi vill stärka insatserna för att alla barn och unga tidigt i livet ska få möjlighet till rörelse och idrott som ett naturligt inslag i deras uppväxt, i skolan och på fritiden. Ett brett utbud av fritidsaktiviteter är viktigt för att ta vara på alla barns intressen, stärka folkhälsan i alla åldrar och arbeta förebyggande mot segregation och utanförskap. Alla ska kunna delta på sina villkor oavsett bakgrund och funktionsvariation.

Naturen är en viktig plats för oss människor. Vi mår bra av att vara i naturen. Under pandemin blev värdet av närheten till naturen tydlig. Många sökte sig ut i naturen, ofta i närområdet. Friluftslivets förutsättningar behöver säkras och utvecklas så att fler får möjlighet till ett aktivt friluftsliv. Det behövs platser för rörelse, idrott, friluftsliv och övriga föreningslivet – i städer, i mindre orter och på lands- och glesbygder. Tillgången på lokaler och anläggningar ska vara jämställd och jämlik. Vi vill inrätta en särskild fond för att ge kommunerna bättre stöd i planering och byggande av anläggningar. Vi vill att alla ska ha möjlighet att utöva idrott och

fritidsintressen på lika villkor. Stöden ska utformas jämställt och det offentliga ska vara en förebild i jämställd sponsring och stöd till elitsatsningar.

Landsbygderna

I Miljöpartiets vision om ett långsiktigt hållbart samhälle har landsbygderna en nyckelroll – ekologiskt, socialt och ekonomiskt. Levande och utvecklade landsbygder är en förutsättning för att vi ska kunna möta framtidens utmaningar. Det handlar om produktion av livsmedel, vatten, biologisk mångfald, energi, turism, kulturlandskap, teknikutveckling och gröna näringar. Vi vill säkerställa goda förutsättningar för människor att bosätta sig, arbeta, leva och driva företag i våra lands- och glesbygder.

Idag finns en obalans mellan stad och landsbygd och det är stor skillnad i tillgång till arbetstillfällen, utbildning, offentlig service, kollektivtrafik, mobiltäckning och bredband. Miljöpartiet vill driva en rättvis landsbygdspolitik som tar hänsyn till de lokala förutsättningarna. Sveriges självförsörjning ska öka och alla människor måste ges möjlighet till delaktighet i samhällsbygget. Vi vill stärka lokal demokrati och lokal förvaltning.

Samhället står inför en stor grön omställning. Klimatomställningen måste vara rättvis.

Ge landsbygderna förutsättningar att bli motorn i klimatomställningen

Hela Sverige behöver ställa om till fossilfrihet. För boende i landsbygderna kan det vara dyrare och svårare att ställa om där avstånden till service och handel är långa, Landsbygderna behöver därför erbjudas stärkt stöd i omställningen. Bilen ska användas där den behövs mest, och där ska man också kunna köra på el. Vi vill bygga 100 000 nya laddstolpar. Elbilsbonusen ska vara högre på landsbygden än i resten av Sverige. En skrotningspremie ska införas för att ge incitament att byta bort de mest energislukande fordonen.

Öka Sveriges och EU:s självförsörjning

Den senaste tidens förändring av säkerhetsläget har med tydlighet visat hur beroende vi är av handel för att tillgodose grundläggande behov i samhället. Samtidigt ser vi att förutsättningarna för jordbrukare att klara sig ekonomiskt blir allt sämre. Miljöpartiet vill att livsmedelsstrategin ska revideras och utvecklas så att inte bara självförsörjningsgraden av livsmedel kan öka, utan också självförsörjningsgraden av de resurser som behövs för jordbruket, som energi, gödsel, foder, utsäde, arbetskraft med

mera. Satsningen på Eldrimner, centrum för mathantverk, måste utökas från 2023 och framåt. För att främja en robust och resilient livsmedelsförsörjning i hela landet behövs regionala insatser för ökad livsmedelsförädling. Miljöpartiet vill modernisera vattenförsörjningen i hela landet genom ett statligt VA-kliv, riktat till små kommuner i landsbygd. Frågan om att minska sårbarheten i jordbruket är inte en strikt fråga för Sverige. Det behövs samlade strategier för att hela EU ska klara av att ersätta den fossila energi och konstgödsel som importerats från Ryssland och Belarus.

Lika rätt, antidiskriminering, nationella minoriteter

Många människor i Sverige drabbas av rasism och främlingsfientlighet i sin vardag. Det har vuxit fram ett debattklimat där fördomar och enskilda personers handlingar läggs till grund för slutsatser och generaliseringar om hela grupper. Rasistiska kommentarer, hot och hat som tidigare endast fördes fram i extrema sammanhang sprids nu dagligen i kommentarsfält i sociala medier. Det är olagligt, oacceptabelt och måste motverkas så att vi får ett likvärdigt samhälle för alla.

Lika rättigheter för alla borde vara en självklarhet. För Miljöpartiet är det grundläggande att alla människor ska behandlas lika. Oavsett kön, könsidentitet eller könsuttryck. Oavsett din ålder, var du kommer ifrån, vem du älskar, vad du tror på eller om du har en funktionsnedsättning – allas rätt är lika rätt.

I Sverige har vi ett urfolk, samerna, och ytterligare fyra nationella minoriteter - judar, romer, tordedalingar och sverigefinnar. Det betyder ett särskilt åtagande från samhällets sida att se till att barnen kan lära sig sitt språk i skolan eller att äldre får tala sitt språk när svenskan inte räcker till. Att ha tillgång till sitt språk och sin kultur är en rättighet som ska vara självklar. Vi vill införa nationella minoritetsspråk i skolan, inrätta språkcentrum, öka finansieringen till kultursatsningar och ge Giron Sámi Teáhter ett nationellt uppdrag.

Återbördande av samiska kvarlevor och offergåvor

Samerna har rätt till sin kultur och sin historia. kvarlevor och offergåvor finns i olika samlingar och på museer runt om i landet. Processen för återbegravning och repatriering är komplicerad och kostsam. Det stora problemet med såväl repatriering av samiska kvarlevor som samiska föremål är ekonomiska resurser. Det är orimligt att det samiska folket ska behöva finansiera det staten har tagit ifrån dem under villkor vi aldrig skulle acceptera idag. Det behöver göras möjligt för även mindre museer att kunna ta emot och tillgängliggöra samiska föremål för en bredare allmänhet.

Stärk HBTQI-personers rättigheter

Alla barn ska ha samma rätt till trygghet, möjligheter och respekt, oavsett hur deras familj ser ut. Heteronormen råder fortfarande alltför ofta i familjepolitiken. Vi vill anpassa familjepolitiken så att den blir mer könsneutral och stärka rättigheterna för stjärnfamiljer liksom för transpersoner. Idag är fortfarande lagstiftningen inte anpassad för transpersoner och ickebinära personer. Det är hög tid att vi får på plats den nya könstillhörighetslag som utretts noga och vars lagförslag lades fram medan Miljöpartiet ännu var i regering. Vi vill se att lagen kommer på plats innan mandatperiodens slut. Lagen skulle underlätta vad som bokstavligen kan beskrivas som livsavgörande utveckling för transpersoner, med utdragna processer som ofta innebär att livet sätts på paus och medför ett stort lidande under lång tid. Det ska inte krävas medicinsk behandling för att få sin könstillhörighet erkänd juridiskt. Utöver en ny könstillhörighetslag vill Miljöpartiet också införa ett tredje juridiskt kön, så att de som varken identifierar sig som man eller kvinna ska få ett erkännande i juridisk mening.

8. En stark och trygg välfärd

Folkhälsa och sjukvård

I dag finns stora hälsoskillnader i befolkningen. Var i Sverige du bor, var i världen du är född och vilken utbildningsnivå du har avgör risken för att drabbas av sjukdomar.

Många gånger får kvinnor sämre vård och behandling än män. Det är oacceptabelt.

Personalen inom vården har under coronapandemin gett allt och mer därtill.

Arbetsvillkoren måste förbättras för att se till att fler vill arbeta inom vården. Trots de enorma insatserna har annan vård fått stå tillbaka, vilket har skapat en stor mängd uppskjuten vård. Miljöpartiet anser att kloka satsningar på vårdpersonal, läkemedel och sjukvårdsutrustning är kloka investeringar. De långa köerna till behandling måste bort. Den nära vården måste stärkas och ska vara navet i en framtida sjukvård där patienten sätts i centrum.

Förbättra sjukförsäkringen

Sjukförsäkringen måste förbättras och förstärkas. Den som drabbas av sjukdom och inte kan arbeta måste kunna lita på sjukförsäkringen. där det går ska det finnas tillräckligt med tid för att kunna komma tillbaka i arbete. Vi vill avskaffa karensdagen.

Tänderna är en del av kroppen

Många människor kan idag inte gå till tandläkaren på grund av de kostnader det medför. Det är oacceptabelt i ett välfärdsland som Sverige att inte tillgängliggöra en god munhälsa för alla. Idag ser vi hur ojämlikhet och klasskillnader gör att människor går med dåliga tänder. Det finns inga goda skäl att särbehandla en del av kroppen i den allmänna sjukförsäkringen. Det är också dumt, för en dålig munhälsa påverkar också resten av kroppen negativt. Sverige har råd med en god tandvård för alla. Miljöpartiet vill därför att tandvården omfattas av samma högkostnadsskydd som all annan sjukvård.

Förstärk förlossningsvården

Att man ska kunna föda barn på ett tryggt sätt i hela landet tycker vi är en självklarhet. Det är därför oacceptabelt att förlossningsvården för vissa är otillgänglig och underbemannad. Vi vill se en förstärkning av förlossningsvården med fler vårdmodeller, vårdalternativ och vårdmiljöer. Arbetet mot förlossningsskador måste skalas upp. Många barnmorskor flyr dessutom yrket idag. Den utvecklingen måste vändas. I den riktade lönesatsning vi vill se på högkvalificerade kvinnodominerade yrken finns barnmorskorna med.

Inför en folkhälsolag

Vi vill se ett starkt folkhälsoarbete för en god livskvalitet genom hela livet. Det är viktigt att förebygga ohälsa, både genom att förbättra livsvillkor såsom utbildning och minskade luftföroreningar och genom bättre levnadsvanor. Idag finns stora hälsoskillnader i befolkningen. Var du i landet du bor, var i världen du är född och vilken utbildningsnivå du har avgör risken att drabbas av sjukdomar. Många gånger får kvinnor sämre vård och behandling än män. Det är hög tid att Sverige inför en folkhälsolag för att förstärka folkhälsoarbetet och utjämna olikheterna samt tydliggöra de olika beslutsnivåerna ansvarsområden för folkhälsa.

Bättre samordning mellan BVC och socialtjänst

Vi vill stärka det förebyggande arbetet hos alla de samhällsaktörer som tidigt möter barn och unga för att identifiera riskfaktorer och kunna sätta in åtgärder tidigt. Det är viktigt att nå en effektiv samverkan mellan MVC, BVC, förskola, skola och socialtjänst i detta arbete.

Utrota barnfattigdomen

Barnfattigdom är ett av det största samhällsproblemen i Sverige. För att vända utvecklingen vill vi tillsätta en nationell kommission för bekämpning av barnfattigdom. Kommissionen ska utgå från ett barnrättsperspektiv och behandla både trygghetssystemen och kompensatoriska åtgärder direkt riktade till barnen. Vi vill att barn ska få utrymme att vara delaktiga i processen och att barns åsikter ska beaktas i framtagandet av åtgärder.

Ge ökade resurser till vårdkompetensrådet

Behovet av personal med rätt kompetens är stort inom hälso- och sjukvården. Personalbristen skapar en ökad arbetsbelastning vilket leder till överansträngning och ytterligare kostnader. Sedan 2019 finns ett nationellt vårdkompetensråd med uppdrag att långsiktigt samordna, kartlägga och verka för att effektivisera kompetensförsörjning av personal inom vården. De behöver ökade resurser och en ny modell för samverkan så att även yrkes- och professionsorganisationerna involveras i högre grad.

Skola och utbildning

Skolan ska ge alla elever lika goda möjligheter, oavsett var de kommer ifrån, vilka föräldrar de har och oavsett elevernas styrkor och intressen. Miljöpartiet vill ge skolan mer resurser och se till att resurserna i högre utsträckning fördelas efter behov.

Man ska kunna studera på högskola eller universitet oavsett var man kommer ifrån i samhället och landet. Miljöpartiet vill göra det enklare att ta steget att studera vidare genom att förbättra studenters bostadssituation och ekonomiska trygghet. Vi värnar också om en likvärdig och hög kvalitet i utbildningen på landets alla lärosäten.

Nej till vinstutdelande aktiebolag i skolan

Våra skattepengar ska inte gå till aktiebolags vinster. Vinster i välfärden ska stanna i välfärden. Därför hör aktiebolag med vinstsyfte inte hemma i skolan. Miljöpartiet vill att vinster i skolföretag bara ska kunna återinvesteras i verksamheten.

Ett fritt och rättvist skolval

Miljöpartiet vill inrätta ett gemensamt antagningssystem för alla skolor, där ingen ska kunna paxa plats på förhand. Alla barn ska få samma chans att gå i önskad skola, oavsett föräldrarnas inkomst, utbildningsnivå eller adress. För att komma tillrätta med problemet att skolor väljer bort vissa elever tror vi att det är nödvändigt med ett

gemensamt och transparent system som administreras av Skolverket. Vår utgångspunkt är att eleverna ska kunna välja skola, men skolor ska inte få välja elever.

En bättre skola för alla

Skolan ska vara en inkluderande miljö och ge förutsättningar till alla barn att lära sig. Vi vill bygga ut elevhälsan och se bemannade skolbibliotek på alla skolor. Vi vill även förstärka undervisningen i modersmål, inte minst i de nationella minoritetsspråken.

Jämlikhetsmiljarder till förskolan

Miljöpartiet vill inrätta ett likvärdighetsbidrag för förskolan, liknande det vi redan har drivit igenom för skolan. Fullt utbyggt ska det komma alla förskolor till del, men fördelas utifrån ett socioekonomiskt index. Dessa jämlikhetsmiljarder som måste till ska kunna användas både till att anställa fler pedagoger, höja lönerna, erbjuda personalen bättre kompetensutveckling eller öka tillgången på specialpedagoger, allt utifrån de lokala behoven.

Vi vill också att alla barn som inte går i förskolan aktivt ska erbjudas en förskoleplats varje år från tre års ålder och att kommunerna ska följa upp de barn mellan tre och fem år som inte tar del av förskolan.

Bättre ekonomi för studenter

Den som väljer att plugga vidare ska kunna klara sig ekonomiskt. När Miljöpartiet satt i regeringen drev vi igenom en höjning av studiebidraget med 300 kronor och såg till att studenter med särskilda skäl får sjukskriva sig på deltid. Vi vill jobba vidare för att alla studenter ska omfattas av a-kassa och sjukförsäkring på samma villkor som de som jobbar. Vi vill höja studiemedlen med ytterligare 300 kronor i månaden. Det ska också gälla över sommaren i år för att ge studenter bättre möjligheter för att klara de snabbt stigande priserna.

Livslångt lärande

En arbetsmarknad i förändring kräver en utbildnings- och arbetsmarknadspolitik som ger människor goda möjligheter att välja en ny väg i karriären mitt i livet. Utöver det omställningsstudiestöd som parterna har kommit överens om, vill Miljöpartiet utöka antalet studiemedelsberättigade veckor för dem som återvänder till studier senare i livet.

Bostad

Alla har rätt till en bostad, ett tryggt hem. Miljöpartiets bostadspolitik motverkar segregation, hemlöshet och minskar klimatutsläppen. Bostadsbristen är ett stort problem för både individer och för samhället i stort. Vi vill att det byggs bostäder som kan efterfrågas av fler, inte minst av unga, studenter, äldre och stora familjer. Den som har för låga inkomster för att efterfråga bostad på marknadens villkor ska få möjlighet till det genom bostadsbidragssystemet. Det befintliga beståndet av bostäder kan utnyttjas mycket mer effektivt genom att vi gör det lättare för människor att flytta.

Bygg mer bostäder för fler människor

Bygg mer bostäder till fler genom statliga stöd med särskilt fokus på bra hyresrätter med rimliga hyror. Vi vill införa ett startlån för unga, stimulera byggemskaper och kollektiva boendelösningar, förenkla så att fler kontor kan omvandlas till bostäder och ge statliga lånegarantier till byggande i delar av landet där bostadsmarknaden är svagare. Vi vill även återinföra energieffektiviseringsstödet för flerbostadshus samt återinföra och utveckla investeringsstödet med minimikrav utifrån livscykelperspektiv.

Ett tryggt hem

Vi behöver sänka tröskeln till en god bostad så att fler utifrån egen förmåga klarar av att efterfråga en egen bostad. Vi behöver också se till att där den enskilde inte har förutsättningarna behöver samhället finnas där. I båda fallen behövs ett nationellt ansvar, det räcker inte med att olika aktörer jobbar vidare på sitt håll. Vi vill ha en nationell strategi som samlar relevanta aktörer likt modellen som finns i Finland. Vi behöver se till att fler kommuner tar sitt bostadsförsörjningsansvar, att boendemodellen 'Bostad först' kraftigt utökas och se över möjligheterna att tillskapa en nationell bostadsstiftelse.

Vi behöver också tillförlitlig statistik som tydligt visar på hur situationen för hemlösa utvecklas över tid. Vi vill att bostadsbidragen blir ändamålsenliga och att de går att söka också som inneboende. Vi vill utreda systemet för boplikt för att unga människor ska kunna bo kvar i turistsamhällen där husen annars blir allt för dyra.

Minska klimatpåverkan från byggsektorn

Byggsektorn står för en femtedel av utsläppen av växthusgaser inom Sverige. Vi vill göra det lättare att bygga fler hus i trä. För att kraftigt minska klimatpåverkan och användningen av nya naturresurser från byggsektorn vill vi sätta bindande krav på

minskade utsläpp från byggnadens hela livstid, det vill säga under byggtiden, användning och rivning. Klimatdeklarationer är bra men gränsvärden måste införas omgående och de måste utökas så att mer omfattas. Vi vill stimulera såväl småskaligt som storskaligt återbruk i byggsektorn.

Rättssäkerhet och trygghet

Även om det totalt är färre som utsätts för brott, så har den grova brottsligheten i Sverige blivit mer synlig och påtaglig. Inte minst den organiserade brottsligheten och det grova våldet. Vi vill angripa kriminaliteten från två håll. Tryggheten ska öka, brottsbekämpningen måste skärpas och kriminella ska ställas till svars för sina brott. Samtidigt ska vi strypa gängens återväxt genom att satsa på förebyggande arbete där hela samhället involveras. Våldet mot kvinnor tar sig många uttryck. Samhället måste kraftsamla och motverka dem alla, oavsett om det rör sig om hedersrelaterat våld och förtryck eller våld i nära relationer. Vi måste prioritera barn som utsätts för våld eller som tvingas bevittna våld mot en anhörig.

Rätt polis på rätt plats

Polisens kompetens ska användas på ett förnuftigt sätt. Uppgifter som kan utföras av civila handläggare ska inte belasta polisutbildad personal. Vi ser att det behövs mer pengar för att anställa administrativ personal inom polisen. Vi vill därför göra en riktad satsning på detta så länge behovet finns.

Insatser för barn i riskzonen för kriminalitet

Kriminalitet stoppas bäst långt innan någon kommit i närheten av att begå brott. En samhällsekonomiskt effektiv åtgärd för att komma tillrätta med kriminalitet är att satsa på sociala insatser för barn som befinner sig i riskzonen. Det finns framgångsrika satsningar såväl i Sverige som utomlands som vi behöver sprida och utveckla, där staten ska vara med och delfinansiera.

Mer stöd till brottsoffer

Den som har utsatts för brott ska möta kompetenta myndigheter och ha en rak väg till brottsskadeersättning. Miljöpartiet vill se över systemet för ersättning och stöd till brottsoffer för att stärka offrets ställning. Detta gäller inte minst unga och de som utsatts för våld i nära relation, sexualbrott och hedersbrott.

Pension

Befolkningen i Sverige blir allt äldre, vilket ställer högre krav på pensionssystemet. Samtidigt är det tydligt att man inom vissa yrken orkar jobba längre upp i åldrarna, medan man inom andra yrken behöver gå i pension tidigare. Oavsett ska man kunna leva på sin inkomst när man går i pension. Den allmänna pensionen behöver höjas, med fokus på de lägsta pensionerna.

Mer jämställda pensioner

Kvinnor har lägre pensioner än män och det är en följd av ett ojämnt arbetsliv, och det är där de långsiktiga insatserna behöver göras. Som en konsekvens av de ojämnt pensionerna är en stor andel pensionärer med låg inkomst kvinnor. Att höja de lägsta pensionerna är därför en viktig jämställdhetsreform som underlättar livet för många kvinnor med låga inkomster. Miljöpartiet vill att garantitillägget görs om till en permanent höjning av garantipensionerna. Ett sätt att hantera en ojämnt arbetsmarknad som rör på sig för långsamt är att medge möjligheten att skriva över pensionsrätter mellan partners. Vi vill utöka denna rättighet till sambos för att fler ska kunna göra sina pensioner mer jämställda.

Hållbara pensioner

AP-fonderna förvaltar tusentals miljarder kronor, och hur dessa pengar placeras spelar stor roll. Våra pensionspengar ska förvaltas föredömligt och inte bidra till att förstöra miljön, värma upp klimatet eller exploatera människor. Under tiden Miljöpartiet suttit i regeringen har kraftiga förbättringar gjorts men vi vill se ytterligare skärpta och enhetliga krav för alla AP-fonderna för att nå längre. Hållbarhet ska vara likställt med kravet på avkastning.

9. En fredlig och rättvis omvärld

Klimatet, miljöförstörelsen, utrotningen av den biologiska mångfalden, pandemier, krig och konflikter – vår tids stora utmaningar är ofta globala och gränsöverskridande och kräver gemensamma ansträngningar för att stoppas. Det säkerhetspolitiska läget är instabilt och konfliktfyllt och det är oroligt på flera platser i världen.

Rysslands invasion av Ukraina gör att säkerhetsläget försämrats dramatiskt i vårt närområde. Den europeiska säkerhetsordningen är ifrågasatt. Ett demokratiskt land i

Europa har blivit invaderad av en auktoritär stat som försöker frånta landet sin rätt till frihet och självbestämmande. Putins krigföring har också redan nu resulterat i att miljontals människor tvingats på flykt, antingen inom Ukrainas gränser eller till närliggande länder, däribland Sverige. Vi ser redan hur bränslepriser och matpriser stiger. Ryssland och Ukraina är världens största exportörer av vete och vi riskerar nu en global svältkatastrof. De länder som drabbas är ofta de som redan är hårt ansatta av konflikter, fattigdom och klimatförändringar. Redan syns protester i länder som Jemen och Sudan där människor som redan är på gränsen till svält nu drabbas av ännu högre matpriser. Tyvärr ser vi att klyftorna i världen bara ökar nu när ekonomin tar fart igen. Nu mer än någonsin behöver världen kraftsamla för att tillsammans möta utmaningarna.

De globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030 och Parisavtalet om klimatet ger politiken vägledning och innehåll. Det är mål vi satt upp tillsammans och som vi måste öka ansträngningarna för att nå. Tyvärr har coronapandemin gjort att utvecklingen går bakåt, istället för framåt.

Utöver att världens välståndsutveckling nu stannat av så är demokratin i världen satt under stark press. En stor del av världens människor lever idag i länder där demokratin är på tillbakagång. Journalister, politiker och människor som försvarar miljön och mänskliga rättigheter trakasseras, förföljs och mördas. Hets och hat förgiftar samhällsdebatten. Polariseringen ökar. Demokratiska processer undergrävs och de ekonomiska klyftorna ökar. Mänskliga rättigheter, jämställdhet och inte minst sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) begränsas allt mer. Samtidigt ser vi hur människor världen över, ofta med kvinnor och unga i främsta ledet, samlas på gatorna och organiserar sig kring gemensamma krav på mer inkludering, mänskliga rättigheter, hejda klimatförändringarna, kräver ansvar från ledare, minskad korruption och mer demokrati.

Fred och säkerhet

Fred och säkerhet skapas främst genom satsningar på demokrati, jämställdhet, jämlikhet, fungerande välfärd och starkt civilsamhälle. Sverige ska vara en internationell röst för demokrati, fred och mänskliga rättigheter. Vi ska bidra till global nedrustning och inte exportera krigsmateriel till krigförande länder, diktaturer eller länder som kränker mänskliga rättigheter. Den politik som rör totalförsvaret och säkerhet bör förankras i breda överenskommelser. För oss gröna kommer freden främst. Krig innebär alltid att människor – både civila och stridande – dödas, skadas, lemlästas och traumatiseras. Familjer splittras och barn blir föräldralösa. Samhällen raseras, liksom

livsnödvändig infrastruktur och många människors försörjningsmöjligheter. Krig och väpnade konflikter är ett av de största hindren för att minska fattigdom och ge förutsättningar för en hållbar utveckling i världen.

Det militära försvaret

Vi behöver stärka vår militära försvarsförmåga över tid. Det innefattar alla delar som flygvapnet, armén, marinen, och de gemensamma förbanden. Det är viktigt att fokusera på uthållighet över tid och att vår försvarsförmåga generellt höjs. Samtidigt är ett väl fungerande militärt försvar helt avhängigt ett väl fungerande civilt försvar och därför behöver det tillföras både mer medel och mer personal till det civila försvaret.

Satsa på det civila försvaret

Ett starkt civilförsvar ökar motståndskraften och möjligheten att stötta det militära försvaret. Vi vill satsa mer på att bygga upp en stark motståndskraft mot väpnade angrepp såväl som mot pandemier, effekterna av klimatförändringarna och naturkatastrofer. Vi vill också stärka kustbevakningen.

Inför en civiltjänstgöring

Som en del i att förstärka det civila försvaret vill vi införa en civil tjänstgöring som kompletterar den militära värnplikten. Det är en civil värnplikt som är inriktad på stärka upp samhället i händelse av en kris, vilket kan gälla allt från skogsbränder, och större olyckor till att stärka upp vården under en pandemi.

Beredskap

I en föränderlig värld behöver samhället ha beredskap för en rad olika händelser. Vi vet inte när eller var effekterna av klimatförändringarna slår till, eller om naturkatastrofer eller pandemier inträffar, men vi behöver vara beredda att möta dem när så sker. Under en längre tid har beredskapen i Sverige monterats ned till förmån för slimmade just-in-time-leveranser och snabb lageromsättning, och konsekvenserna blev förödande när det nya coronaviruset nådde Sverige. Det vi vill ska stå starkt i en kris måste byggas starkt i vardagen.

Vi behöver ha en beredskap för katastrofer i klimatförändringarnas spår, pandemier och andra tänkbara händelser samt en organisering som klarar oväntade händelser.

Lagerhållning av kritiska varor, sjukvårdsmateriel bland annat måste byggas upp igen.

För att kunna hålla tillräckligt flexibla och omfattande lager behöver ansvaret för lagerhållningen ligga på nationell nivå och näringslivet behöver involveras.

Global utveckling och rättvisa

De senaste decennierna har allt fler människor lyfts ur extrem fattigdom, människors hälsa har förbättrats och fler barn har fått tillgång till utbildning. Coronapandemins konsekvenser för världen riskerar att backa denna utveckling flera decennier i många länder. Världen behöver nu gemensamt hitta vägar till utveckling mot en värld som är mer jämlik, jämställd och hållbar.

Grunden för svenskt internationellt utvecklingsamarbete är att förbättra förutsättningarna för människor i fattigdom och förtryck. Det är vad internationell solidaritet innebär. Miljöpartiet vill ställa skarpare krav på Sveriges och EU:s handelspolitik för att driva på det globala klimatarbetet, bevara biologisk mångfald, främja demokrati och mänskliga rättigheter och minska de globala klyftorna. Det ska vara en konkurrensfördel, inte en nackdel, att bidra till att de globala hållbarhetsmålen nås. Vi vill införa en global, hög, koldioxidskatt.

Mer pengar till biståndet

Svenska biståndspengar gör stor skillnad för människor runtom i världen. De senaste årens kriser har varit allra tuffast mot redan fattiga länder och det är deras invånare som drabbats hårdast av pandemin och de ökade råvarupriserna. Mer stöd behövs och vi ska ha en biståndsbudget där målet är 1,25 procent av BNI. Genom ökat fokus på sänkta utsläpp och klimatanpassning kan krisberedskapen höjas och nöden lindras. Men istället för att satsa mer så har Regeringen aviserat stora avräkningar på biståndet för att istället betala svenska kommuner för mottagande av de som flyr från Ukraina. Det är självklart att vi ska ta emot de som flyr, men lika självklart är det att inte ta de pengarna från biståndet som behövs för att bygga en mer klimatsmart, jämställd, jämlik och fredlig väg. Avräkningarna från biståndet ska minimeras.

Migration och integration

Aldrig förr har så många människor varit på flykt i världen som nu. Miljöpartiets vision är en värld där alla människor har en möjlighet att flytta, men ingen tvingas fly. Där är vi inte i dag. Krig och konflikter ökar när kampen om de otillräckliga resurserna hårdnar. Klimatförändringarna skapar nya orsaker till att människor måste fly. Rätten att

söka asyl är en mänsklig rättighet och måste försvaras. Fler länder behöver ta ett större ansvar för att ta emot flyktingar och vi vill att Sverige tillsammans med andra EU-länder förbinder sig att öka antalet kvotflyktingar. Människor som kommer till Sverige ska ges rätt att snabbt inkluderas i samhället. När migranter snabbt kan komma i arbete och bidra är det bra, för dem, men bygger också Sverige starkare som land. Nyanländas rättigheter behöver stärkas, inte begränsas och barn på flykt behöver särskilt prioriteras.

Miljöpartiet vill på allvar bryta segregationen och genomföra kraftfulla satsningar på skolor, fritidsaktiviteter och jobb. För att bryta boendesegregationen vill vi bygga fler hyresrätter med rimliga hyror i höginkomstområden och fler bostadsrätter och småhus i låginkomstområden. Här behöver fler kommuner vara med och ta sitt ansvar. Det ska inte finnas några områden där de boende upplever att de måste flytta för att få en chans.

Höj dagersättningen för asylsökande

Miljöpartiet vill höja dagersättningen för asylsökande. Dagersättningen har inte höjts sedan 1994, samtidigt som hyrorna och priserna på varor har stigit. Dagens ersättning, 71 kronor per dag för en ensamstående vuxen, är orimligt låg. Asylsökande måste ha möjlighet att leva ett drägligt liv under tiden de väntar på beslut.

Ge dem som flytt från Ukraina möjligheter till ett bra liv i Sverige

Miljöpartiet vill att de ukrainare som omfattas av massflyktsdirektivet och har fått tillfälligt uppehållstillstånd ska omfattas av samma regler som asylsökande som beviljas uppehållstillstånd. De ska ha rätt till boende i en kommun och till etableringsinsatser såsom etableringsersättning, svenskundervisning och hjälp med att hitta ett arbete och utbildning. De ska också ha samma rätt till vård.

Per Bolund (MP)

Janine Alm Ericson (MP)

Leila Ali-Elmi (MP)

Elisabeth Falkhaven (MP)

Maria Ferm (MP)

Margareta Fransson (MP)

Maria Gardfjell (MP)

Axel Hallberg (MP)

Camilla Hansén (MP)

Annika Hirvonen (MP)

Emma Hult (MP)

Rasmus Ling (MP)

Martin Marmgren (MP)

Amanda Palmstierna (MP)

Anna Sibinska (MP)

Lorentz Tovatt (MP)